

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Första kammaren.

Nr 23.

Lördagen den 17 mars, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Justerades ytterligare två protokollsutdrag för förmiddagssammanträdet.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8, angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till arvodesökning åt bibliotekarien vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor, att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

*Anslag till
stifts- och
läroverks-
biblioteket i
Linköping.*

Utskottet hade i nu föredragna punkt av angivna skäl hemställt, att riksdagen måtte för arvodesökning åt bibliotekarien vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 1,500 kronor, att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *C. J. G. Swartz*, *O. M. Strömberg*, *G. M. H. Ekelund* och *O. Bergqvist*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte till arvodesökning åt biblio-

Anslag till
stifts- och
läroverks-
bibliotek i
Linköping.

tekarien vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor, att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

(Forts.)

Herr statsrådet Westman: Herr greve och talman, mina herrar! Debatten om åttonde huvudtiteln bör från min sida inledas med ett värdsamt tack till statsutskottet för den välvilja, utskottet lagt i dagen vid behandlingen av anslagen under denna huvudtitel.

Trots all den sparsamhet, som iakttagits, har det varit nödvändigt för mig att framföra krav på åtskilliga nya anslag för att tillgodose behov, som inte längre kunna undanskjutas. Utskottet har i allmänhet, det erkänner jag tacksamt, tillmötesgått de salunda framställda kraven. Det är emellertid givet, att vid behandlingen av en så stor huvudtitel, under vilken så många ärenden föreläggas riksdagen, olika meningar måste göra sig gällande på en eller annan punkt.

Så har blivit fallet i fråga om den punkt, som nu föredragits, i det att utskottet avstyrkt en framställning från Kungl. Maj:t om en ökning av 500 kronor i avlöningen till bibliotekarien vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping. Enligt nu gällande bestämmelser utgår avlöningen till denne bibliotekarie med 2,500 kronor, varjämte finnes ett anslag på 500 kronor till biträde åt honom. Det sistnämnda anslaget är så mycket mera behöfligt, som det icke finnes något anslag till vikariatsersättning, utan han själv har att bestrida de kostnader, som äro förenade med avlölandet av vikarie vid semester och ledighet av annat slag. Statsutskottet säger nu, att utskottet finner sig böra avstyrka Kungl. Maj:ts framställning av det skäl, att bibliotekarien numera avgått från sin befattning, och då den föreslagna förhöjningen huvudsakligen varit avsedd för beredande åt honom av ett ålderstillägg, har frågan härom nu förfallit. Det är alldeles riktigt, att den bibliotekarie, som genom sin framställning väckte den föreliggande frågan men som avgått vid årsskiftet, tjänstgjort vid biblioteket i så lång tid, att han väl varit förtjänt av ett ålderstillägg. Han avgick ju emellertid redan innan Kungl. Maj:t beslöt att göra sin framställning till riksdagen, och härav framgår alltså, att det huvudsakliga skälet för Kungl. Maj:ts framställning inte kan ha varit önskan att bereda honom ålderstillägg. Detta skäl är i själva verket ett annat. Det är helt enkelt det, att Kungl. Maj:t funnit de avlöningsförmåner, som nu utgå till denne bibliotekarie, alldeles otillräckliga. De äro detta så mycket mera, som icke något ålderstillägg finnes. Bibliotekarien i Linköping börjar alltså sin tjänstgöring med 2,500 kronors avlöning och slutar den med samma belopp.

En ordinarie bibliotekstjänsteman i lägsta lönegraden vid kungl. biblioteket i Stockholm samt vid universitetsbiblioteken börjar där emot sin tjänstgöring med en avlöning av 4,000 kronor vid kungl.

biblioteket och 3,700 kronor vid universitetsbiblioteken samt slutar den efter intjänata ålderstillägg med 5,500 kronor i Stockholm och 5,200 kronor vid universitetsbiblioteken. Redan av en siffermässig jämförelse med dessa tjänstemäns avlöningsförhållanden framgår, huru ogynnsamt ställd bibliotekarien i Linköping är, och ännu tydligare träder detta i dagen, om man erinrar sig, att hans avlöningsförmåner till mycket stor del utgå på extra stat, vilket ju medför, att han kommer i ett synnerligen svårt läge i händelse av sjukdom och har det illa ordnat för sig med avseende å sin pension.

*Anslag till
stifts- och
läroverks-
biblioteket i
Linköping.
(Forts.)*

I fråga om fordringarna på hans kompetens åter måste man säga, att, såsom riksbibliotekarien framhållit i sitt utlåtande, dessa fordringar snarare böra ställas högre på honom än på de förut omtalade andra bibliotekarierna, ty bibliotekarien i Linköping är chef och ensam förvaltare av en av våra största och värdefullaste bok- och handskriftssamlingar. Stiftsbiblioteket rymmer nämligen rika skatter både av böcker och handskrifter, samlade under århundraden av kulturintresserade inbyggare i landskapet, och där vänta alltjämt stora arbetsuppgifter för en kunnig och intresserad bibliotekarie. Biblioteket är, särskilt vad handskriftsavdelningen beträffar, i synnerligt hög grad anlitat av forskare, något som kommer till synes icke blott genom studiebesök utan även genom utlåning till kungl. biblioteket i Stockholm och till universitetsbiblioteken.

Det framgår av vad jag nu anfört, att staten på ett ganska otillfredsställande sätt sört för denne sin tjänsteman. Ty såsom en statens tjänsteman måste han dock betraktas, då staten övertagit hans avlöande, sånär som på 117 kronor, vilka utgå från enskilda donationsmedel.

Kungl. Maj:t har nu hemställt, att hans avlöning skall höjas från 2,500 kronor till 3,000 kronor. Jag är naturligtvis den första att erkänna, att även om riksdagen bifaller denna Kungl. Maj:ts hemställan, frågan om denna bibliotekaries avlöning ändå inte bringas till en tillfredsställande lösning. En sådan kan i själva verket vinnas först i samband med en utredning, avseende att införa reglerade förhållanden ifråga ej blott om detta bibliotek utan även om andra viktiga provinsiala bibliotek. En dylik utredning föreligger ännu inte, och man måste under sådana omständigheter nöja sig med en provisorisk anordning.

Jag ber att få hemställa till kammaren huruvida inte kammaren skulle finna skäl föreligga för att vidtaga en sådan provisorisk anordning och genom att bifalla Kungl. Maj:ts hemställan taga ett steg i en riktning, som väl måste sägas vara den rätta.

Herr Strömberg: Herr greve och talman, mina herrar! Efter det yttrande, vi nyss hört från statsrådsbänken, behöver inte mycket mer sägas i denna fråga. Men jag skall dock be att få motivera den reservation, som jag och några med mig afgivit mot utskottets yrkande. Såsom vi nyss hört, inrymmer stiftsbibliote-

Anslag till
stifts- och
läroverks-
biblioteket i
Linköping.
(Forts.)

ket i Linköping ett mycket stort antal dyrbara bokband och handskrifter, vilka anlitas i stor utsträckning för lån från olika bibliotek och från andra håll. Därav och av vad man i övrigt vet framgår, att föreståndaren för detta bibliotek har en mycket krävande och ansvarsfull befattning. Men hans avlöning är och har alltid varit synnerligen dålig. Först år 1909 blev genom riksdagens då beviljade extra anslag på 1,500 kronor hans avlöning något så när rimlig, nämligen, såsom statsrådet nyss upplyste, 2,500 kronor eller, om man tillägger ett anslag, som han därjämte har men som egentligen avser att utgöra ersättning för biträde, 3,000 kronor. Dessa anslag har han sedan dess haft och har det fortfarande. Nu har domkapitlet och Kungl. Maj:t begärt, att denna avlöning skulle ökas med 500 kronor. Det skäl, som utskottet anför, är ju bara det, att, då denna ökning begärdes, framhölls såsom skäl att den skulle i viss mån utgöra ett berättigat ålders-tillägg, och då bibliotekarien numera avgått, skulle det inte vidare vara behöfligt. Jag vill då säga, att detta inte är fullt riktigt, utan de skäl, som anförts för behovet av en löneförbättring, voro, såsom framgår av den kungl. propositionen, dels de dyra levnads-kostnaderna, dels också, att göromålen i så väsentlig grad ökats. Så hava till exempel boklånen stigit med 33 % och handskriftslånen med 100 %. Under tiden hava bibliotekariens lönevillkor icke varit annat än provisoriskt ordnade och i varje fall stå de långt under även de lägst avlönade av andra bibliotekstjänstemän vid riksbiblioteket och universitetsbiblioteken. Redan 1910 förklarade riksbibliotekarien, att så var fallet och att han velat yrka på högre belopp än det då beviljade. Nu säger han likaså, att även med den ökning, som nu begäres, kommer denna bibliotekaries avlöning att stå långt under de lägst avlönade bibliotekstjänstemännens, de s. k. »andre bibliotekarierna» vid riks- och universitetsbiblioteken. Ty dessa hava under tiden fått villkoren reglerade så att lönen numera utgå vid riksbiblioteket med 4,000 kronor och vid universitetsbiblioteken med 3,700 kronor, varjämte tre ålderstilllägg på vardera 500 kronor finnas, då däremot denne inte har mer än 3,000 kronor och inte skulle få mer än 3,500 kronor.

Nu är det visserligen så att den förre befattningshavaren har avgått, men den, som i hans ställe har antagits, är en före detta andre bibliotekarie vid kungl. biblioteket, greve Stenbock, som på sin förra plats haft en grundlön av 4,000 kronor jämte ett ålders-tillägg, så att hans avlöning utgjort 4,500 kronor. Nu har denne för att komma till den mer självständiga befattningen i Linköping, då han tydligen är mycket intresserad för sin verksamhet, avstått från sina innehavda högre villkor och sökt denna lägre avlönade befattning. Men därvid är det naturligt, att han utgått från — det tar jag åtminstone för givet — att den ökning i lön, som varit begärd, för befattningen, också skulle komma att utgå och inte avslås, därför att han flyttat dit, då han nämligen hade precis lika många tjänsteår vid kungl. biblioteket, som den föregående hade vid stiftsbiblioteket i Linköping.

Det synes mig därför vara med billighet och rättvisa förenligt, att denne bibliotekarie får den lilla löneförhöjning, som av Kungl. Maj:ts begärts, och jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till den kungl. propositionen, på sätt reservanterna hemställt.

*Anslag till
stifts- och
läroverks-
biblioteket i
Linköping.*

(Forts.)

Herr Pers: Herr talman! Jag har anslutit mig till utskotts-majoriteten vid denna punkt och instämmer således i dess yrkande men vill på samma gång tillkännagiva, att jag inte ser saken precis på samma sätt som det framgår av utskottets motivering här. Jag har inte företrädesvis sett på detta som en lönefråga för den nuvarande eller den föregående innehavaren av denna syssla. Det är inte blott för detta bibliotek utan även för andra liknande biblioteks organisation och ställning i vårt bildningsväsende, varom jag har det syftet att få en undersökning genom att inte gå vidare på den väg, som riksdagen gått beträffande denna fråga under föregående tid och som man även skulle taga ett steg på vid denna riksdag. Ser man på den utredning, som är förebragt, kan man väl säga, att denne bibliotekaries lön är ihoplappad på olika sätt. Ja, den är så hoplappad, att de föregående talarna hava uppgivit den till 2,500 kronor, ehuru den i själva verket är 3,000 kronor, beroende därpå, att man vid något tillfälle fått ett anslag på 500 kronor till biträde åt bibliotekarien, något som praktiserats på det sättet, att bibliotekarien varit sitt eget biträde och uppburit denna lön. Jag vill inte alls säga någonting om att lönen är tillräcklig, sådan den är, och jag vill inte heller bestrida, att ställningen såsom bibliotekarie vid detta bibliotek också kan hava sin stora betydelse. Men Linköpingsbiblioteket är inte ensamt i sitt slag i vårt land. Det är av stiftsbiblioteken ensamt om att hava en så stor boksamling, men vi hava en hel rad av liknande bibliotek i de gamla stiftsstäderna, och dessas skötsel och vård är också något trängande.

Vad som här sagts av herr statsrådet och herr Strömberg, att uppgiften är viktig, kan också anföras om de andra biblioteken. Att nu öka på 500 kronor åt denne befattningshavare är en partiell lösning, en lösning, som gör, att Linköping, som är det största och viktigaste, kanske finner sig vara tillfreds, under det att de andra biblioteken inte är tillfreds härmed. Genom att besluta i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag är det all sannolikhet för att vi skjuta undan en sådan utredning. Jag vill ange ett par synpunkter, som en sådan utredning kan behöva taga itu med.

Biblioteket i Linköping är nu inte läroverksbibliotek på det sättet, att det står i omedelbart sammanhang med läroverket. Detta har sitt eget bibliotek, och en person vid läroverket är särskilt avlönad som bibliotekarie därvid. Nu blir därigenom stiftsbiblioteket ställt i en ställning för sig, en ställning, som det möjligen förtjänar. Mer huru är det vid de andra biblioteken? I en av stiftsstäderna har man tagit itu med att få detta gamla bibliotek förenat med läroverksbiblioteket och få denna levande och mo-

Anslag till
stifts- och
läroverks-
biblioteket i
Linköping.
(Forts.)

derna litteraturen inmängd i biblioteket och satt under samma skötsel. Det har kostat betydande pengar, men resultatet av denna anordning är det, att läroverket på denna plats får för att sköta stifts- och läroverksbiblioteket årligen betala ut en summa av 1,550 kronor. Detta har det inflytande på skolans ekonomi, att läroverksstadgans föreskrift och mening, att de fattigaste lärjungarna skola befrias även från sådana avgifter, inte kan efterkommas, enär man måste pressa ut av varje lärjunge dessa avgifter, för att biblioteket skall kunna skötas. I andra städer återigen är förhållandet annorlunda. Men ett är alldeles säkert, nämligen att det behövs en utredning av dessa spörsmål, innan man betraktar denna sak så, som om denna person skall avlönas efter ställningens vikt, så att det blir definitivt ordnat i Linköping.

Vi hava under sista åren lämnat mycket stora anslag åt skolor och folkbibliotek. En rörelse är under utveckling, men denna rörelse behöver sina överbyggnader. Det är fråga om man skall sköta denna biblioteks-rörelse från en central i Stockholm, förmedla lån av dyrbara verk och mera krävande litteratur från denna centrala punkt ut över hela landet, eller om exempelvis detta bibliotek i Linköping skall kunna bliva en förmedlande punkt ute i landet. Ett sådant spörsmål kan mycket väl sammanknipas med fordringar rörande denne bibliotekarie på annan tjänstgöring, och då kan det ju tänkas, att den ordning, som man nu träffar, kommer att vara i vägen för en önskvärdare ordning. Jag skall be att få anmärka, att när man talar om att utlåningen har fördubblats, man dock inte i denna utredning angivit siffrorna för utlåningen. Det är bara relationen man får reda på, men ej de absoluta siffrorna. Man har en mycket svag utgångspunkt i denna fördubbling för att bedöma saken. En utredning i dessa och andra avseenden är av behovet påkallad, och detta är erkänt inte blott av den nuvarande utan även av en föregående departementschef. Innan denna utredning kommit till stånd, så förefaller det mig, som om man skulle kunna nöja sig med de redan befintliga 3,000 kronorna.

När man vill göra gällande, att det är stor synd med platsens innehavare, så får man dock komma ihåg, att han tillträtt platsen på förordnande den 1 januari, medan ännu denna löneförhöjning höll på att arrangeras. Man kan således inte säga att han kommit dit i tanke på att få några märkvärdiga avlöningsförmåner.

Då jag sålunda ser saken på det sätt, jag nu har framställt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmquist: Herr talman, mina herrar! Då denna fråga redan ganska länge behandlats, skulle jag kanske inte upptaga kammarens tid ytterligare, om jag inte särskilt blivit satt i tillfälle att taga kännedom om vissa detaljer i densamma.

Den siste ärade talaren nämnde, och däri ger jag honom fullkomligt rätt, att föreliggande fråga ingalunda står isolerad. Det finns nämligen många bibliotek i detta land, som stå om också

Anslag till
stifts- och
läroverks-
biblioteket i
Linköping.

(Forts.)

inte i samma, så dock i ganska likartad ställning med det i Linköping. Och det vore synnerligen önskligt, att en undersökning ägde rum, så att de anslagskrav, som staten borde bevilja för att få dessa biblioteks- och arkivfrågor på bästa sätt ordnade, planmässigt kunde framläggas. Men, mina herrar, det är ungefär åtta år sedan denna stora fråga första gången i Kungl. Maj:ts regering framfördes. Vid detta ärendes behandling har åter samma utredningskrav av den nuvarande innehavaren av ecklesiastikdepartementsportföljen påpekats, men det lär väl dröja ganska länge, innan utredningen är fullt klar och erforderliga statsmedel ställts till föfogande.

Jag tror sålunda inte, att man bör sätta utredningsfrågan i samband med nu föreliggande lilla fråga. Man behöver egentligen bara tänka på att denna boksamling består av hundra tusen volymer, att det finns handskrifter i 1900 band och dessutom pergamentsbrev, så skall man finna, att en lön av 3 000 kronor är alldeles för lågt tilltagen. Det är i sig självt uppenbart orimligt, att en ensam man skall ordna allt detta, hålla det tillgängligt för allmänheten och besvara alla brev för den lilla summa.

Jag ber också att få säga, att oaktat företrädarna på denna bibliotekspost varit synnerligen kunniga och erfarna i de rent praktiska grenarna av sin verksamhet, har det dock länt biblioteket till stor skada, att de icke kunna ägna sin kraft helt åt den tjänst, de vid biblioteket innehaft. Därför finnes vid detta bibliotek ännu ingen katalog över den synnerligen dyrbara handskriftsamlingen. Å andra sidan är det alldeles naturligt, att med dessa ovanligt låga löneförmåner och då ju även en bibliotekarie måste leva, de, som haft överinseende över biblioteket, icke kunnat av bibliotekarien kräva mera arbete än som av honom lämnats.

Vid sådant förhållande kan jag icke finna annat, än att särskilt nu, när eu man av kärlek till bygden och av önskan att bli va en verkande kraft som kan ordna förhållandena i detta stiftsbibliotek, antagit befattningen, man åtminstone bör i så måtto tillgodose de krav, som rimligen kunna ställas på befattningens möjlighet att kunna ekonomiskt uppehålla sin innehavare, att man åtminstone bör bevilja dessa av Kungl. Maj:ts fordrade 500 kronor. Det yttrades, att denna befattning är i alla händelser tillsatt och att den, som från årets början innehar befattningen, mottagit denna under de ekonomiska förhållanden, som han kunde förutse. Men jag ber få meddela, att redan dessa skiljaktigheter i uppfattning, som under frågans behandling förekommit inom utskottet, lära ha verkat så mycket, att den nuvarande innehavaren blivit tveksam, huruvida han skulle fästa sin arbetskraft vid biblioteket.

För min del kan jag icke finna annat än att Kungl. Maj:ts framställt så talande skäl i förevarande punkt, att man bör hava synnerlig anledning att acceptera dessa synpunkter, och jag ber, herr talman, att på det varmaste få yrka bifall till reservationen.

Herr Hammarskjöld: Jag kan icke underlåta att försöka

Anslag till
stifts- och
läroverks-
biblioteket i
Linköping.
(Forts.)

draga mitt strå till stacken för att kunna förmå kammaren att bifalla reservationen. Jag har endast den anmärkningen att göra mot Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, att den för bibliotekarien begärda ökning av lönen är alldeles otillräcklig, men jag vet också, att det varit svårt för Kungl. Maj:t att begära högre belopp på grund av föreliggande omständigheter.

Har hade uppgivits gång på gång särskilt av herr Pers, att lönen är 3,000 kronor, nämligen verklig lön 2,500 kronor och dessutom 500 kronor till biträde, vilket belopp dock brukat utbetalas till bibliotekarien själv. Jag kan nu icke bestämt säga huru härmed förhåller sig, men jag vet, att då jag helt nyligen befann mig på platsen för att besöka biblioteket, såg jag ett skrivbiträde sitta där och arbeta, så att jag har all anledning tro, att bibliotekarien icke uppbär något av de 500 kronorna utan endast har 2,500 kronor i lön.

Såsom jag nämnde, hade jag för kort tid sedan tillfälle att under ett par timmars tid under bibliotekariens ledning genomgå biblioteket och i den mån, tiden medgav, erhålla inblick i dessamma. Jag kan försäkra herrarna, att det glädde en gammal bokväns hjärta att se den stora rikedom av dyrbara bokskatter, som där finnas, bokskatter och handskriftsskatter. Men på samma gång häpnade jag över, huru det skulle vara möjligt för en ensam person att — möjligen med hjälp av ett skrivbiträde — hinna sköta detta stora bibliotek. Där fanns en mängd buntar av handskrifter, som ännu icke av någon bibliotekarie hunnit genomgå, ordnas och granskas. Men redan de, som blivit genomgångna och katalogiserade, äro av ovanligt högt, ja rent av oskattbart värde. Där finnes gammalt medeltidstryck, inkunabler och alla möjliga dyrbara bokalster.

Nu har här av en talare yttrats, att det icke går an att vi bevilja detta anslag, ty det blir blott en partiell lösning av biblioteksfrågan. Det finnes flera bibliotek i landet, anmärkte han, vilka också kunna behöva ställas under bättre betalningsvillkor. Ja, det är möjligt att så är, och det är glädjande, att det finns många bibliotek i landet, dit allmänheten har tillträde, men jag tror dock knappast, att det är något, åtminstone av stiftsbiblioteken, som är så dyrbart och så rikt som Linköpings stiftsbibliotek.

Samma talare anmärkte också, att de andra bibliotekens befattningshavare få ingen löneökning och frågade: Hur ställer det sig med dem, om vi ge denna ökning åt bibliotekarien i Linköping? Därpå vill jag svara, att det får bli en framtidsfråga. Nu hava vi icke att göra med dem, utan vi ha att göra med detta bibliotek, där staten redan övertagit avlöningen av bibliotekarien, ehuru han får alldeles otillräckligt. Att vänta med den här lilla föreslagna löneökningen, tills man fått göra den säkerligen mycket långsamma utredningen och därav följande förslag hur det bör ordnas med övriga bibliotek här i landet, är ju att ställa denne bibliotekarie på svältkur, ett straff, som han verkligen icke gjort sig förtjänt av. Han är nämligen känd såsom en framstående för-

måga att sköta ett bibliotek och det vore väl då hårt att avlöna honom så ytterligt otillräckligt, att hans avlöning även med denna löneökning kommer att stå långt under den lägsta lönen, för någon ordinarie biblioteksman vid riksbiblioteket eller universitetsbiblioteken.

*Anslag till
stifts- och
läroverks-
biblioteket i
Linköping.*

(Forts.)

Jag har, som sagt, icke kunnat avhålla mig från att yttra detta, ty jag anser det vara en tvingande nödvändighet, att riksdagen behjärtar denna sak och icke låter av vad jag skulle vilja kalla statsutskottstekniska skäl avhålla sig från att handla på det sätt, som helt enkelt betingas av vanlig rättvisa.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 11—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att på extra stat för år 1918 anvisa till kulturhistoriska museet i Lund dels ett förslagsanslag, högst 15,000 kronor, att, under de villkor Kungl. Maj:t kunde finna skäl föreskriva, utgå till styrelsen för kulturhistoriska föreningen för södra Sverige för att användas för museets förvaltningskostnader och i främsta rummet till avlöning åt två vetenskapligt och fackmässigt utbildade biträden vid museet, dels ock ett förslagsanslag, högst 5,000 kronor, till stödjande av föreningens ekonomi under arbetsåret 1916—1917, med rätt för Kungl. Maj:t att låta redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna sistnämnda belopp.

*Anslag till
kulturhistori-
ska museet
i Lund.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner väckta, den ena inom första kammaren av herr *S. Clason* m. fl. (nr 59) och den andra inom andra kammaren av herrar *M. Sommelius* och *O. H. Waldén* (nr 136), däri hemställts, att riksdagen ville höja det för kulturhistoriska museet i Lund av Kungl. Maj:t föreslagna extra förslagsanslaget å högst 5,000 kronor med ytterligare 5,000 kronor eller till 10,000 kronor till stödjande av museets ekonomi under arbetsåret 1916—1917, med rätt för Kungl. Maj:t att låta redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna sistnämnda belopp.

Med tillkännagivande, bland annat, att utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka någon ökning i det extra förslagsanslaget av högst

Anslag till
kulturhistoriska museet
i Lund.
(Forts.)

5,000 kronor, såsom av ovannämnda motionärer föreslagits, hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, utgå till riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å herr Clasons m. fl. samt herrar Sommelius och Waldéns ovanberörda motioner, på extra stat för år 1918 anvisa till kulturhistoriska museet i Lund

a) ett förslagsanslag, högst 15,000 kronor, att under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl föreskriva, utgå till styrelsen för kulturhistoriska föreningen för södra Sverige för att användas för museets förvaltningskostnader och i främsta rummet till avlöning åt två vetenskapligt och fackmässigt utbildade biträden vid museet;

b) ett förslagsanslag, högst 5,000 kronor till stödande av föreningens ekonomi under arbetsåret 1916—1917, med rätt för Kungl. Maj:t att låta redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna sistnämnda belopp.

Reservation hade avgivits av herr *G. R. J. Åkerman*, vilken likväl ej däri angivit sin mening.

Herr Clason: Ehuru på denna punkt står ett nästan enhälligt statsutskott skall jag dock vördsamt anhålla, att kammaren ville behjätta den fråga, det här gäller.

Kulturhistoriska museet för Södra Sverige har under en följd av år åtnjutit ett ordinarie statsanslag av 15,000 kronor. Dessutom har det under vartdera av de två sista åren av statsmedel erhållit en nödhjälpsanslag av 5,000 kronor. Mina medmotionärer och jag hava nu hemställt, att sistnämnda belopp skulle ökas med ytterligare 5,000 kronor.

Det framgår av den utredning, som föreligger i den kungl. propositionen att här råder ett verkligt nödläge. De meddelade siffrorna visa, att museets budget, därest icke dess penningmedel ökas, kommer att förete ett betydligt underskott. Vidare framgår det, att denna budget är uppgjord med den största sparsamhet, och dessutom att bristen huvudsakligen uppkommit genom nödvändigheten för museet att skaffa lokaler för sina samlingar. Klart är ju, att detta också är en alldeles nödvändig sak. Även om man på långt när icke kunnat få plats för allt, som man skulle vilja uppställa, måste man dock uppställa något och åtminstone magasinera återstoden av vad man får mottaga. Alla dessa kostnader för lokaler och dylikt har nu museet fått täcka utan något som helst offentligt bidrag. Det har fått skaffa sig tomt och måst bygga utan sådant bidrag. och man har på det sättet åsamkat sig en skuldsumma, som efterhand stigit till inemot 300,000 kronor, och som drager en årlig ränta på bortåt 16,000 kronor. Givetvis är detta en mycket tyngande post i budgeten, och dessutom en post, som under denna tid av stigande räntor ständigt växer.

Vilka möjligheter ha då varit tänkbara för att fylla bristen? Någon begränsning av utgifterna är svårigen möjlig, man får komma ihåg, att även här kommer tvärtom dyrtiden in med steg-

rade materialkostnader och dylikt. Då har museet en ganska lång tid haft tanken fäst på möjligheten av att genom ett lotteri befria sig från sin byggnadsskuld. Den frågan har många gånger varit uppe. Senast år 1914 ingick museet med en framställning därom, men saken ligger ehuru nu flera år förgatt, fortfarande under utredning, och ingenting är ännu bestämt. Vilka möjligheter återstå då? Ja, det har funnits en möjlighet, som under de sista åren alltmer fått anlitas, nämligen att styrelsemedlemmarna fått på sin personliga kredit upptaga lån, för vilka de personligen stå i ansvar. Klart är emellertid, att detta kan icke utsträckas i det oändliga, en sådan utväg avvisas också i statsverkspropositionen såsom orimlig. Så fanns ju utvägen med det ökade statsanslaget, men detta sätt att lösa frågan har utskottet nu avstyrkt. Återstår då en tredje utväg, men den är givetvis den allra sämsta och olämpligaste, nämligen försäljning av en del av samlingarna. En dylik utväg tillgreps, såsom kammaren kanske minnes, ifråga om ett annat stort museum i Sverige för en del år tillbaka, men detta förfarande väckte, måste man säga, det största beklagande på alla håll. Vi se ju också numera då och då uttryck av ett sådant beklagande, även om det endast gäller enskilda samlingar, som splittaras och skingras, ja kanske gå ur landet. Det är givet, att man måste med den allra största betänksamhet motse en dylik utveckling; och myndigheterna hava även avstyrkt den.

Jag skall anhålla att få uppläsa en del av vad som i den delen yttrats av överintendenten och chefen för nationalmuseum, således föreståndaren och ledaren för ett helt annat museum. Han talar i den kungl. propositionen om den ställning detta kulturhistoriska museum intager. Därvid yttrar han: »Det vore numera näst nordiska museet landets största kulturhistoriska museum och kunde i betydelse och allmännytta jämföras med detta även på grund av sin belägenhet i en från huvudstaden så avlägsen landsända, för vilken det blivit ett verkligt centralmuseum, en omständighet, som vore att så mycket mera beakta, som det vore i rikets andra universitetstad det hade sitt säte.» Härefter betonar överintendenten att det på grund av sin exceptionella ställning åt flere håll utvecklats över de gränser, som vore för ett kulturhistoriskt museum vanliga. Det innehölle sålunda hela grupper av föremål, som snarare tillhörde ett konstindustrimuseums samlingsområde. Framför allt vore dess keramiska samling i flere hänseenden betydande genom sin rikhaltighet och systematisering o. s. v. och fullt jämförlig med även mera betydande utländska konstindustrimuseers. Överintendenten framhåller, att det vore framför allt inom dessa grupper, som museets styrelse tänkt sig en försäljning. Sedan fortsätter överintendenten: »Det syntes emellertid överintendenten, som om en dylik åtgärd måste ses icke blott från det i trångmal bragta museets egen synpunkt, då den kunde anses tvingande, utan även från en allmänt fosterländsk och nationalekonomisk, då den på intet sätt kunde vara tillräddig. Landet ägde i kulturhistoriska museet i Lund, sådant som det hittills utvecklats,

*Anslag till
kulturhistoriska museet
i Lund.
(Forts.)*

Anslag till
kulturhistoriska museet
i Lund.
(Forts.)

icke blott sitt i ordningen andra kulturhistoriska museum utan ett museum, som just på grund av sitt utvidgade program i sig inneslöte samlingar, motsvarande ett flertal specialmuseers, och sålunda blivit en kulturell bildningsanstalt av allmännare omfattning, lärorik och gagnande för hela Sydsveriges befolkning, hedrande för fosterlandet. Det syntes överintendenten i högsta måtto nödvändigt att en institution sådan som denna räddades från det oförtjänta och hårda ödet att genom en försäljning av stora delar av dess under årtal med nit och möda sammanbragta skatter neddragas från den för svenska odlingen betydelsefulla hedrande ställning, den nu innehade. Och överintendenten måste här också påpeka vådan av en försäljning, varigenom dessa samlingar icke endast skulle förskingras utan säkerligen till stora delar exporteras och således helt och hållet gå förlorade för landet. Till förhindrande av en sådan eventualitet skulle betydande inköpsummor av det allmänna krävas för alla de museer, vilkas samlingområden sammanföle med Lundamuseets, och särskilt skulle för nationalmusei räkning fordras ett inköpsanslag av den storlek, att det i och för sig skulle utgöra en icke obetydlig del av det belopp, för vilket kulturhistoriska museets styrelse nu vore i förlägenhet. Alla här anförda omständigheter syntes överintendenten tydligen giva vid handen, att den avsedda försäljningen ur kulturhistoriska museets samlingar icke borde få äga rum.»

Detta omdöme är ju så ampelt som det någonsin kan vara och har därtill kommit från ledaren av ett helt annat museum.

Denna tanke på försäljning har också från andra håll livligt avstyrkts. Jämväl i statsverkspropositionen har framhållits olämpligheten därav. Utom de nyssnämnda betänkligheterna ur ideell och kulturhistorisk synpunkt skulle jag vilja framhålla även en annan omständighet. Sådana samlingar som dessa stiga hastigt i värde. Nu är förhållandet det, att kulturhistoriska föreningen, som har detta museum i sin vård, i sina stadgar infört bestämmelsen, att om föreningen skulle upplösas, skola samlingarna tillfalla någon offentlig institution, i första hand vitterhetsakademien. En försäljning nu skulle alltså betyda, att man i hög grad minskar ett värde, som redan nu är upplåtet åt det allmänna, som tjänar det allmänna, och som kommer att tillfalla det allmänna. Det kan dock icke vara klokt att gå så tillväga utan det synes mig, som om staten verkligen här borde inskrida för att rädda åt det offentliga vad som eljest löper fara att skingras och splittras.

Den summa, som vi motionärer begärt skulle ställas till förfogande, är en nödhjälps för nästa år av ytterligare 5,000 kronor. Jag tror, att man måste säga, att detta är en ganska liten summa i jämförelse med ändamålet och i jämförelse också med denna huvudtitel. Vi ha nyss och detta med rätta åt nordiska museet beviljat ett anslag på 80,000 kronor. Vi hörde av det avgivna yttrandet, att kulturhistoriska museet för södra Sverige för dessa trakter motsvarar ungefär vad nordiska museet motsvarar här uppe, och att det är det andra i ordningen av de kulturhistoriska

*Anslag till
kulturhistori-
ska museet
i Lund.
(Forts.)*

museerna i riket. Det kan tilläggas att museet på detta sitt område även därutinnan utövat en mycket förtjänstfull verksamhet, att det givit en mängd nya impulser, som sedan brutit igenom både med avseende på museiteknik och med hänsyn till väckande av intresse för hembygdsvärden. Men staten har at nordiska museet givit icke blott dessa 80.000 kronor i årsanslag, utan jag vill också peka på att det sistnämnda museet jämväl fått hela sin byggnadsfråga löst med statens hjälp, nämligen genom det stora byggnadslotteriet, som på sin tid anordnades härför, och som inbragte över 3,000.000 kronor. Detta kapital, mina herrar, motsvarar ett räntebelopp på åtminstone 150,000 kronor om året. Alltså kan man säga, att nordiska museet från statens sida fått understöd med åtminstone 230,000 kronor om året. Men mina herrar, den summa, som därest vår motion bifalles, skulle tillfalla kulturhistoriska museet, utgör sammanlagt blott 25,000 kronor! Jag tycker icke, att detta är så synnerligen mycket begärt. Museet har hittills icke haft någon som helst byggnadshjälp från staten, men man skulle genom denna nödhjälp sätta det i stånd att nödorttigt draga sig fram, till dess man kunde hoppas lösa byggnadsfrågan och från museet avlyfta dess stora byggnadsskuld. Till förmån för saken talar slutligen ock, att det här gäller, det vågar jag försäkra, att stödja en verksamhet som tillhör den mest energiska, självuppofterande och nitiska, som på dylika områden framträtt i vårt land.

Jag anhåller alltså, herr greve och talman, att få yrka bifall till den av mig väckta motionen.

Herr Strömberg: Herr greve och talman! Jag tror mig kunna försäkra den ärade motionären, att nästan alla utskottets ledamöter, åtminstone de, som satt sig in i frågan, till fullo behjärtat det nödläge, i vilket museet befinner sig, och även inse behovet av kraftig hjälp åt detsamma. Men jag kan icke underlåta att påpeka för honom, att utskottet också måste taga mycket stark hänsyn till vad riksdagen vid upprepade tillfällen uttalat i avseende på nödhjälpsanslagen åt detta museum.

Så uttalade 1915 års riksdag, då ett sådant nödhjälpsanslag av 5,000 kronor första gången beviljades, att detta skedde med en viss tvekan och endast med hänsyn till de ömmande förhållandena, och framhöll vidare, att ett bifall till detta Kungl. Maj:ts förslag ej finge anses prejudicierande, för den händelse ytterligare krav på statens bistånd för liknande ändamål skulle komma att framställas. På samma sätt förklarade 1916 års riksdag, då Kungl. Maj:t likaledes framlade ett förslag om anslag av 5,000 kronor till nödhjälp, att riksdagen ej velat motsätta sig, att anslag för ifrågasvarande ändamål ännu en gång beviljades, men uttalade sin förväntan, att därmed icke vidare anspråk komme att ställas på statskassan för samma ändamål. Nu har man 1917 ånyo framlagt förslag om samma bidrag, och det har av utskottet tillstyrkts,

Anslag till
kulturhistori-
ska museet
i Lund.
(Forts.)

men att utskottet skall gå ännu längre, må man väl knappast kunna begära med hänsyn just till dessa riksdagens uttalanden.

Dessutom får man verkligen säga, att tager man del av den ekonomi, som detta museum har dragits med, måste man få den uppfattningen, att med en så liten extra nödhjälp, som den motionären nu ifrågasätter av 5,000 kronor, är museet icke på något sätt hjälpt. Det blir, jag vill icke precis säga som en droppe i havet, men åtminstone en mycket obetydlig summa i förhållande till vad som behövs. Det erfordras utan tvivel långt större och kraftigare hjälp, för att det nu skall kunna vinnas någonting; om det bör ske i form av ett lotteri, såsom de själva begärt eller genom andra verksamma åtgärder, det vill jag lämna därhän. Jag hoppas, att det må kunna finnas någon utväg, utan att det medel skall behöva tillgripas, som motionären pekat på, nämligen att en del av samlingarna skulle säljas.

Med anledning av det nu anförda ber jag, herr greve och talmän, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt och vidare därpå att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i fråga om mom. b), som avsåges i den av herr *Clason* m. fl. i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Clason* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Clasons* under överläggningen gjorda yrkande.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 34.

Punkterna 27—31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32.

Anslag till religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder.

I anslutning till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hade utskottet i nu föreliggande punkt hemställt, att riksdagen måtte till religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 34,500 kronor.

För ifrågavarande ändamål hade för år 1917 anvisats ett belopp av 35,000 kronor. Minskningen i anslaget berodde därpå, att avlöningen till den i Köpenhamn anställde prästmannen, för år 1917 uppgående till 5,000 kronor, utbrutits ur detta anslag. Emellertid skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag anslaget samtidigt ökas med ett belopp av 4,500 kronor, avsett att utgå såsom avlöning till en svensk sjömanspräst i Hull.

Vid nu föredragna punkt hade reservation avgivits av herrar *C. G. Ekman, A. Pers, F. Berglund, C. I. Asplund, K. V. Rydén* i Malmö, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *C. R. Jansson* i Falun och *A. V. Sävström*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Utskottet, som måste hysa starka betänkligheter mot att under nuvarande förhållanden ytterligare öka statens utgifter för här förevarande ändamål, har icke funnit tillräckliga skäl föreligga att tillstyrka Kungl. Maj:ts framställning i vad den avser anslag till avlönig åt den föreslagna nya befattningen i Hull, utan får utskottet hemställa, att riksdagen må till religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor.»

Herr Pers: Herr talman! Jag tror, att dessa präster i utländska hamnstäder ha en mycket viktig och stor uppgift att fylla, helst om det blir personligt väl kvalificerade män, som ställas på platserna. Men trots detta måste man i någon mån se till att statens utgifter för detta ändamål icke springa upp fortare än vad som är nödvändigt och lämpligt. Vi ha inom utskottet enat oss om att höja prästens lön i Köpenhamn, så att den blir vad som påyrkades även i fjol. Men nu framställes det krav på, och utskottet har också gått med på det, att staten skall övertaga verksamheten med en sjömanspastor i Hull. Den har förut drivits av ett enskilt sällskap, Evangeliska fosterlandstiftelsen, och sist Svenska kyrkans missionsstyrelse. Nu förklarar man, att detta enskilda sällskap och missionsstyrelsen icke längre hava medel för att fortsätta denna verksamhet. Emellertid förefaller det, som om det icke skulle vara mer omöjligt nu än förut att insamla medel från enskilda offervilliga för ändamålet. Och det förefaller alldeles antagligt, att om staten helt och hållet övertager sådana utgifter, så minskas sällskapens energi att anskaffa medel för upprätthållande av verksamheten. Det säges, att redare och andra förut hava lämnat pengar till saken. Det förefaller, som just i

Anslag till religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder.

(Forts.)

denna tid redarna borde kunna avstå något av sina vinster till ett sådant ändamål. Fara kan också finnas för att, när staten övertager en sådan verksamhet, dirigeringen av de riktiga männen på de rätta platserna med statens tunga hand icke kan ske med sådan behändighet, som när den ligger i de enskilda sällskapens händer. Vidare kan det ju väl tänkas, att Hull icke framdeles kommer att få den betydelse för den svenska skeppstarten, som den har haft under gångna tider. Det är ju sannolikt, att sjöfarten tager sig andra vägar, eller åtminstone att andra förhållanden kunna inträda efter kriget, och även detta talar för att man icke utan vidare övertager denna verksamhet.

Med denna betraktelse, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Jag ber först att få uttala min glädje över det uttalande, som den förre ärade talar- en i början gjorde, att han tillmäter den sociala och religiösa verksamheten i utländska hamnar mycken vikt och medger, att den har en stor uppgift att fylla. Emellertid har han framhållit, att man måste se till att såväl i detta som i andra avseenden statens utgifter icke springa upp fortare än vad som är av nöden. I detta avseende ber jag att få erinra, att anslaget till religiös och social verksamhet i utländska hamnar bland svenska sjömän, vilket beviljades första gången år 1875 med 8,000 kronor, efter 42 års förlopp icke har stigit till mer än 34,000 kronor eller, om utskottets förslag nu bifalles, till 35,000 kronor. Det är alltså icke någon häpnadsväckande stegring i detta anslag.

Vad särskilt sjömansprästen i Hull angår, ber jag få erinra därom, att Evangeliska fosterlandsstiftelsen från början upptagit religiös och social verksamhet i nämnda hamn. Det skedde efter framställning av konsulerna i Hull och Grimsby år 1910. Evangeliska fosterlandsstiftelsen anställde där en prästman, men av vissa anledningar kunde sällskapet icke upprätthålla verksamheten längre än till år 1914. Då gjorde de nyssnämnda konsulerna en framställning till Svenska kyrkans missionsstyrelse, att den måtte övertaga verksamheten, och på samma gång överläts en kyrka med tillhörande lärum till missionsstyrelsen med full förfoganderätt. Det är alltså på framställning av dem, som känna förhållandena på platsen, som nämnda verksamhet har kommit till stånd. Att det finnes anledning för dylik verksamhet framgår av den kungl. propositionen, där man finner, att omkring 500 svenska fartyg årligen anlöpa hamnen i Hull och att 7,170 svenska sjömän under 1915 besökte hamnen. Dessutom äro omkring 200 svenskar bosatta i Hull.

Nu anföres, att man icke vet, om den svenska sjöfarten på Hull kommer att för framtiden bliva densamma som hittills. Ja, det är vanskligt att profetera om framtiden. Hittills har emellertid emigrantströmmen till Amerika från Göteborg gått över Hull. Huruvida detta förhållande kommer att för framtiden fortsätta,

kan man ju icke bestämt säga. Men då i varje fall denna befattning uppföres på extraordinarie stat, så finnes ju därigenom möjlighet, att därest tyngdpunkten i den svenska sjöfarten skulle förflyttas till annan hamn i England, också förflytta den sociala och religiösa verksamheten dit.

Jag ber, herr greve och talman, att i denna punkt få yrka bifall till utskottets förslag.

Anslag till religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder.

(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Efter den utgång, som denna fråga fått i andra kammaren, är det givetvis icke någon större anledning att här kämpa för den uppfattning, som reservanterna hava uttalat. Men jag vill i korthet säga, att det är egendomligt, att riksdagen finner lämpligt att under nuvarande förhållanden engagera sig på sätt, som här kommer att ske, för nya uppgifter och samtidigt också prejudiciera en fortsättning på detta område, som såvitt jag förstår, kan innebära ganska allvarliga ekonomiska konsekvenser.

Jag har endast velat tillkännagiva, att det förefaller, som om verkliga skäl icke alls skulle här föreligga för ett bifall till propositionen och utskottets hemställan, men då jag anser det utsiktslöst att försöka åstadkomma en ändring i detta resultat, skall jag icke vidare utveckla denna min uppfattning. Jag hemställer emellertid om bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de yrkanden, som därunder förekommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt och vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övertvägande ja besvarad.

Punkterna 33 och 34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39.

Lades till handlingarna.

Punkterna 40—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Första kammarens protokoll 1917. Nr 23.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

Punkterna 45—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Anslag till utsträckt undervisning i dekorativ konst vid konsthögskolan.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor, till anordnande vid konsthögskolan av utsträckt undervisning i dekorativ konst.

Utskottet hade i nu föredragna punkt yttrat:

»Utskottet har icke känt sig övertygat därom, att ifrågavarande ändamål är av den betydelse, att därför bör utgå anslag av statsmedel, och har utskottet så mycket mindre ansett sig kunna tillstyrka bifall till framställningen, som Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande utanordnat medel för detta ändamål, vilket i sig innebär anordnandet av en ny lärarplats vid konsthögskolan. Utskottet får förty hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke må av riksdagen bifallas.»

Reservation hade avgivits av herrar *C. J. G. Swartz, O. M. Strömberg, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, O. Bergqvist, A. Ekman* och *G. R. J. Åkerman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss i reservationen angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor, till anordnande vid konsthögskolan av utsträckt undervisning i dekorativ konst.

Herr statsrådet Westman: Herr greve och talman, mina herrar! Statsutskottet har under denna punkt hemställt om avslag på den framställning, som återfinnes i statsverkspropositionen, och i samband därmed har utskottet framställt en anmärkning mot det sätt, varpå ärendet handlagts av Kungl. Maj:t. Jag ber att med anledning härav få lämna en kort framställning av frågans förhistoria och nuvarande läge.

Det råder inom akademien för de fria konsterna en mycket livlig önskan, att akademien måtte komma i tillfälle att omorganisera sin skola för dekorativ konst efter tidens krav. Såsom herrarna finna av framställningen i statsverkspropositionen, märkes bland dem, som gjort mest för att driva denna sak framåt, den framstående arkitekt, som skapat Stockholms rådhus, och som gjort så värdefulla insatser i vår moderna arkitektur. Vid överläggningarna inom akademien i denna fråga visade det sig emellertid, att kostnaderna för en slutgiltig omorganisation skulle bliva tämligen betydande, och akademien beslöt därför med hänsyn därtill, att de nuvarande tidsomständigheterna kräva all möj-

lig sparsamhet, att uppskjuta framläggandet av förslag till en definitiv lösning. För att emellertid tillgodogöra sig den väntetid, som sålunda måste uppkomma, beslöt akademien att sätta i gång undervisningsexperiment, och då det givetvis måste taga ganska lång tid, innan man kunde få se deras resultat, började akademien i höstas dessa undervisningsexperiment på egen hand och med egna medel. Sedan vände sig akademien till Kungl. Maj:t och hemställde, att medel måtte utverkas av riksdagen till experimentens fortsättande under åren 1917 och 1918. Man svävade tydligen inom akademien i okunnighet därom, att riksdagen på senare tid med allt större stränghet tillämpat den principen, att riksdagen icke beviljar anslag för det löpande budgetsåret utan först för nästkommande år. Jag upplyste dem nu om denna riksdagens princip. Det svarades mig då, att det skulle vara högst beklagligt, om akademien på grund av brist på medel nödgades avbryta experimenten. Dessa hade nämligen anförtrotts åt läraren vid den dekorativa skolan, en man, som vore synnerligen kompetent för ledningen av dylika experiment. Om de avbrötos, riskerade akademien att vid deras återupptagande i en framtid ej kunna påräkna denna kraft, som svårligen kunde ersättas av någon annan.

Under sådana omständigheter föreföll det mig, att den enda utväg, som kunde leda därtill, att akademien icke skulle förlora det tillfälle, som nu förefanns, och att riksdagen skulle få tillfälle att låta experimenten fortgå, om den ansåge, att de borde få fortfara, vore att medel förskottsvis ställdes till akademiens förfogande. Detta skedde också. Kungl. Maj:t beslöt att förskottsvis ställa ett belopp av högst 2,000 kronor till akademiens förfogande att tillsvidare under år 1917 användas för det angivna ändamålet. Meningen med den formulering, som användes i det kungl. brevet, var givetvis, att därest riksdagen avslope en blivande framställning om medel för år 1918, skulle de medel, som Kungl. Maj:t hade anvisat för 1917, utgå endast för årets förra del men indragas för den senare.

Statsutskottet har emellertid framställt en anmärkning mot detta Kungl. Maj:ts beslut. I sitt utlåtande framhåller nämligen utskottet, »att utskottet så mycket mindre ansett sig kunna tillstyrka bifall till framställningen, som Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande utanordnat medel för detta ändamål, vilket i sig innebär anordnandet av en ny lärarplats vid konsthögskolan. Jag ber att få uttala min förvåning över att utskottet använt ett så starkt uttryck, som det gjort, då det sagt, att Kungl. Maj:ts åtgärd innebär anordnandet av en ny lärarplats. Ty vad som skett, är ju ingenting annat, än att Kungl. Maj:t utanordnat ett anslag att utgå för några månader i avvaktan på riksdagens beslut.

Möjligen har den stränga hållning, som utskottet intagit, berott på en missuppfattning av det uttryck, som förekommer i det kungl. brevet, när det där står »förskottsvis». Det föreföll mig nämligen av den debatt, som ägde rum i andra kammaren, som

Anslag till utsträckt undervisning i dekorativ konst vid konsthögskolan.
(Forts.)

Anslag till utsträckt undervisning i dekorativ konst vid konsthögskolan.

(Forts.)

om man inom utskottet hade haft den föreställningen, att det hade varit Kungl. Maj:ts avsikt att längre fram komma till riksdagen och anmäla detta förskott för riksdagen till ersättande. Man trodde sig här finna ett exempel på det förskottsväsende, som från vissa håll varit föremål för så mycken kritik. Detta är emellertid en fullständig missuppfattning. Det har aldrig varit avsikten att anmäla detta förskott för riksdagen till ersättande, utan meningen har varit att täcka det antingen med det särskilda anslag på 28,000 kronor till extra utgifter, som under huvudtiteln står till Kungl. Maj:ts förfogande, och som ju enligt en obestridd konstitutionell praxis kan få användas till utgifter av en art sådan som denna, eller också med huvudtitelns besparingar.

Jag hoppas, att jag med dessa upplysningar ställt saken i en sådan dager, att de herrar i statsutskottet, som bestämt dess beslut, icke vidare skola fästa någon större vikt vid den anmärkning, som de sålunda framställt.

Men utskottet har anfört även ett annat skäl för sin hemställan om avslag. Utskottet har, heter det, »icke känt sig övertygat därom, att ifrågakvarande ändamål är av den betydelse, att därför bör utgå anslag av statsmedel». Jag ber att med anledning härav få med några ord belysa, vad här frågan egentligen gäller.

Det har, såsom herrarna säkerligen hava sig väl bekant, inom den moderna konsten i nästan alla länder på senare tiden framträtt en riktning, som vill göra gällande, att det har varit till stor skada för konstarterna, att de förlorat sambandet med varandra. Man framhåller, att detta varit till olycka för arkitekturen, ty arkitekterna hava varit nödsakade att smycka sina byggnader med målningar eller skulpturverk, som icke varit utarbetade i noga samstämmighet med byggnadernas stil och hållning, och som därför gjort intryck av att vara mer eller mindre löst ditsatta. Det har också varit till skada för målarkonsten, att denna brist på samverkan förekommit, ty denna konst har till följd därav alltför mycket förlorat det dekorativa drag, som så starkt har framträtt hos densamma under vissa av dess glansperioder. Även bildhuggarkonsten har lidit men härav, när den, lösgjord från sambandet med arkitekturen, förletts att alltför mycket eftersträva illusionen och förlorat känslan för att också en skulptur på sätt och vis är ett byggnadsverk.

Sådan är nu den tes, som denna moderna riktning framställer, av mig angiven i korta drag och i något tillspetsad form. Det är, tror jag, omöjligt att neka till att häruti finns en sanningskärna att taga vara på. Det torde nog vara så, att det icke går att bedriva modern konstundervisning utan att försöka tillgodogöra sig sanningsvärdet i denna nya åskådning, som vill återknyta sambandet mellan konstarterna. Akademien för de fria konsterna har nu velat i denna anda reformera sin konstundervisning. Den har för det ändamålet begärt ett anslag av 2,000 kronor, för att verkställa de experiment, som äro nödvändiga.

Man har sagt, att den utredning, som akademien förebragt,

icke är så fullständig, som den borde vara. Det kan i viss mån vara sant. Utredningen är icke så särdeles utförlig. Men det har ju endast varit meningen att motivera behovet av experiment. Det har naturligtvis varit omöjligt att redan nu detaljerat ange programmet för den blivande anordningen av konstundervisningen. Planen för undervisningen skall — sådan är avsikten — framgå ur de experiment, som man inom akademien så ivrigt önskar att få verkställa.

Anslag till utsträckt undervisning i dekorativ konst vid konsthögskolan.

(Forts.)

Jag ber att få hemställa till kammaren, att den ville understödja den strävan att åstadkomma en tidsenlig konstundervisning som sålunda framträtt hos akademien. Det skulle glädja mig, om kammaren icke ville ställa sig avvisande utan finna skäl att lämna sitt bifall till den ringa summa, varom det här är fråga. Jag är övertygad om att kammaren därmed skulle giva akademien ett handtag, som i hög grad skulle hjälpa akademien att föra vår konstundervisning framåt och in på riktiga banor.

Herr Strömberg: Herr greve och talman! Efter detta herr statsrådets anförande skall jag fatta mig så kort som möjligt. Jag behöver icke säga annat, än att det synes mig, att den grundliga utredning han därvid lämnat förtagit all verkan av de skäl, eller kanske rättare de påståenden, som utskottet framfört som motive-ring för ett avslag. Då jag i motsats till utskottet anser, att det ändamål, som avses med dessa medel, är av synnerligen stor betydelse, då man ju äsyftar att söka bereda undervisning i dekorativ konst åt bland annat våra arkitekter och våra skulptörer, och då jag anser, att Kungl. Maj:t handlat synnerligen klokt, som innan något anslag till undervisningens definitiva ordnande begärts, har sökt att genom experiment och utredning skaffa klarhet i hur undervisningen skall läggas, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets framställning och bifall till den vid punkten förgade reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande punkt annat yrkande ej förekommit än, av herr *Strömberg*, att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den av herr Swartz m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till herr Strömbergs berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 49 och 50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

*Anslag till
ny professur i
Uppsala inom
ämnesgruppen
estetik, littera-
turhistoria och
konsthistoria.*

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte, med uteslutande ur utgiftsstaten för universitetet i Uppsala av den under avdelningen A) Avlöningar m. m., a) Professorer m. fl., filosofiska fakulteten, humanistiska sektionen, uppförda professuren i estetik samt litteratur- och konsthistoria, därsammastädes uppföra dels en professur i litteraturhistoria med poetik och dels en professur i konsthistoria med konstteori, av vilka den ena skulle efter Kungl. Maj:ts bestämmande övertagas av nuvarande professorn i estetik samt litteratur- och konsthistoria, båda de nya professurerna med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomme universitetsprofessorer i allmänhet, och med skyldighet för tjänsternas innehavare att vara underkastade de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkoren och bestämmelserna, ävensom för ändamålet höja det ordinarie anslaget till universitetet i Uppsala, universitetsstaten, med ett belopp av 7,500 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *C. G. Ekman*, *C. I. Asplund*, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *E. A. Nilson* i Örebro och *A. V. Sävström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte till arvode åt en lärare vid universitetet i Uppsala med åliggande att biträda professorn i estetik samt litteratur- och konsthistoria vid uppehållande av undervisnings- och examinationsskyldigheten i hans ämnen enligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelades, anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 4,500 kronor.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Som kammaren finner, har jag jämte några andra ledamöter av utskottet på denna punkt anfört reservation mot utskottets hemställan.

Kungl. Maj:t har ju vid punkten i fråga hemställt, att den nuvarande professuren vid Uppsala universitet i estetik samt litteratur- och konsthistoria måtte uppdelas på två professurer, så att det hädanefter skulle komma att finnas en professur i litteraturhistoria och en professur i konsthistoria. Vi ha för vår del icke kunnat finna tillräckliga skäl föreligga för att vidtaga denna åtgärd nu. Vi vilja ingalunda ifrågasätta annat än att, som Kungl. Maj:t och utskottet anse, det i och för sig är önskvärt, att en sådan uppdelning sker och att också båda de ämnen, som det här är fråga om, vid universitetet komme att anförtros åt ordinarie lärare. Men däremot ha vi icke kunnat bliva övertygade om att det är oundgängligt, att denna ändring sker nu. Och det förefaller oss,

som om vi i det avseendet skulle haft rätt så goda sakliga grunder att stödja oss på, då ju herr statsrådet själv i fråga om motsvarande professur vid Lunds universitet ansett, att det kunnat med uppdelningen av professuren därstädes tills vidare anstå, trots att det ju förefaller, som de sakliga skälen för att den nuvarande ämnesuppdelningen mellan den ordinarie professuren och den biträdande läraren så tidigt som möjligt utbytes med en annan anordning varit starkare där än i fråga om Uppsala universitet.

Det är ju så, att man för länge sedan kommit underfund med, att det för denna professur angivna ämnet var så omfattande, att undervisningen lämpligen icke kunde bestridas endast av innehavarna av de ordinarie professurerna. Riksdagen har därför tidigare beviljat anslag till biträdande lärare för undervisningen, vid Uppsala universitet i konsthistoria. Riksdagen har också vid ett tidigare tillfälle ökat det anslag för dessa biträdande lärare, som först blev beviljat.

I den framställning som föreligger har man emellertid redan från universitetets sida ifrågasatt och funnit naturligt, att man vid denna frågas prövning skulle taga hänsyn till den ekonomiska situationen i allmänhet och att således även sådana skäl skulle komma att inverka på frågans slutliga avgörande. Universitetets rektor, professor Schück, omnämner i den framställning, som är grundläggande för den kungl. propositionen, att han redan 1912 gjorde en framställning om denna fördelning och att han sedermera hade tänkt fullfölja sin framställning år 1914, men att det då utbrutna världskriget avhöll honom därifrån. Härefter fortsätter han:

»Samma skäl, som då gällde, kan ju sägas ännu vara gällande, men jag har likväl ansett mig skyldig att ånyo upptaga frågan, då här onekligen föreligger ett stort och verkligt behov och då statsmakterna kunna sägas hava en fordran att få känna de önskemål, som universiteten även under svåra tider anse vara de viktigaste. Om dessa sedermera med hänsyn till ekonomien kunna realiseraras, får avgöras av dem, som kunna överblicka både behoven och statens ekonomiska resurser.»

Ett bifall på denna punkt måste således innebära, att man från riksdagens och jämväl från regeringens sida ser på statens ekonomiska ställning på annat sätt än man gjorde år 1914 och år 1915, ty endast om man så gör, bör beslutet nu kunna bliva ett annat än vad som var fallet dessa båda år. Det förefaller mig, som om alltså ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt skulle bibringa vederbörande på olika håll den uppfattningen, att numera riksdagen är beredd att mottaga framställningar om anslag till icke absolut nödvändiga men önskvärda ändamål, därför att de ekonomiska förhållandena tillåta, att man från statens sida i sådana fall går längre än vad man gjort under de båda sista åren. Jag kan för min del omöjligt vara med om att medgiva, att saken ligger så, att man nu kan på det sättet angiva statens ställning såsom bättre och våra möjligheter att tillmötesgå olika anslagskrav större än vad under dessa båda år varit händelsen.

Anslag till
ny professur i
Uppsala inom
ämnesgruppen
estetik, littera-
turhistoria och
konsthistoria.
(Forts.)

Anslag till
ny professur i
Uppsala inom
ämnesgruppen
estetik, littera-
turhistoria och
konsthistoria.

(Forts.)

Dessutom är det ju också så, att för Uppsala universitets vidkommande ett bifall icke kommer att i någon mån påverka undervisningens beskaffenhet i fråga om de båda ämnen, som propositionen avser. Förhållandet är väl det, att den biträdande lärare, som nu är anställd för undervisningen i konsthistoria, kommer att utnämnas till ordinarie innehavare av den nya professuren varför följaktligen undervisningen givetvis blir densamma. Under dessa förhållanden kan man väl således heller icke anföra såsom skäl nödvändigheten att få undervisningsförhållandena genom ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition förändrade till ett bättre.

Nu har emellertid i propositionen anförts, att den biträdande lärarens ställning vore synnerligen svåg i ekonomiskt avseende. Den ersättning han åtnjuter vore ganska ringa och hans ställning ur olika synpunkter osäker. Men jämväl reservanterna ha behjärtat detta, då de i sitt förslag öka det anslag på extra stat, som tidigare utgått, med 1,000 kronor. Jämväl reservanterna ha sålunda i den mån som kunnat finnas av förhållandena skäligt och lämpligt sökt förbättra denne lärares ställning.

Då det förefaller mig, som om reservationen, utan att av beslutet skulle följa sådana ekonomiska konsekvenser, som komme att följa av ett bifall till Kungl. Maj:ts och statsutskottets förslag, likväl tillgodosett det undervisningsändamål, varom här är fråga, på lämpligt sätt, så anhåller jag, herr talman, att i denna punkt få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Swartz: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren har ju icke förnekat det befogade i Kungl. Maj:ts framställning om att den nuvarande professuren i litteraturhistoria och konsthistoria skulle delas uti två. Han har endast ansett, att en tidpunkt som den nuvarande icke skulle vara ägnad att verkställa en sådan fördelning.

Det förvånar mig icke heller, att han kommer till den första slutsatsen, att fördelningen är fullt befogad. Numera äro litteraturhistoria och konsthistoria två särskilda ämnen, och de äro båda ordinarie examensämnen. Det är endast i detta fall, som en professur omfattar mer än ett examensämne. Eljest finnes en professur för varje ordinarie examensämne, och därför bör det väl vara fallet även med dessa och icke minst med dessa, ty litteraturhistoria, särskilt svensk litteraturhistoria, måste vi väl alla erkänna vara ett ytterst viktigt ämne för universiteten och den bildning, som där meddelas åt alla de lärare, som sedan gå ut i landet för att på olika områden verka uppfostrande och undervisande för den svenska ungdomen, och åt detta ämnes behandling vid universiteten bör väl ägnas den största omsorg. Detsamma kan man väl också numera säga med avseende på konsthistoria. Såsom det ämnet har utvecklats under den senare tiden och med de krav, som ha blivit ställda på detsamma, måste man fordra, att det blir en särskild undervisning i det. Man kan omöjligen begära, att en och samma person skall vara kompetent i såväl litteratur- som

konsthistoria. Båda dessa discipliner äro av den beskaffenhet, att de fullt ut kräva vart för sig en man!

Det är därför också tydligt och klart, att det hädanefter, om icke denna professur blir uppdelad, kommer att bli alldeles omöjligt att få en person, som är kompetent i bägge dessa vetenskaper och kan åtaga sig en professur i det förenade ämnet. Därför är det nödigt att dela det-samma. Det har också befunnits vara nödvändigt att nu dela på undervisningen, så att den ordinarie professorn undervisar i det ena ämnet och en biträdande lärare i det andra. Denna biträdande lärares undervisning är av precis samma beskaffenhet som den ordinarie professors, och under sådana förhållanden är det väl tämligen naturligt, och det är också en enkel gård av rättvisa, att även hans ställning blir densamma som den ordinarie professors. Den biträdande läraren avlönas med 3,500 kronor, professorn med 7,500 kronor. Det är ju redan det en väsentlig skillnad på 4,000 kronor för denne person. För staten torde det icke vara en så väsentlig skillnad i kostnad. Men därtill kommer, att hela hans ställning ju är av en sådan ytterst osäker natur, han får icke räkna tjänstear och har icke rätt till pension eller liknande förmåner. Varför skall icke en statstjänsteman, som gör skäl för sig precis lika mycket som en annan i ordinarie ställning, ha rättighet att påräkna samma behandling som denne andre? Jag förstår det icke, och Kungl. Maj:t har heller icke kunnat längre stå emot detta krav på jämställdhet och rättvisa.

Nu säger den föregående ärade talaren: »Allt detta är mycket riktigt, och jag har fullkomligt varit med om det. Det är intet som är riktat mot mig i detta.» Nej, gudskelov, han instämmer med mig i detta avseende, och det är jag glad över. Men tiden är icke inne, säger han. Varför? Jo, den finansiella och ekonomiska ställningen är så ytterligt svår, att vi inte kunna rå med att skipa denna rättvisa. Vi kunna inte ge 4,000 kronor mer om året åt denne person, fastän han verkligen förtjänar det.

Är verkligen detta sant? Den föredragande departementschefen har under två föregående år icke ansett sig böra komma fram med ett sådant förslag som detta. Ja, varför? Det har just en gång förut här i kammaren varit föremål för en liten menings-skiljaktighet mellan den föregående ärade talaren och mig. Det har nämligen varit på det sättet, att man först 1914 och sedan 1915 hade trott och hoppats, att vad som då pågick skulle ha en snar övergång och att man sedan skulle tämligen snart komma in i normala förhållanden. Under sådana förhållanden skulle man kunna uppskjuta det ena och andra, tills dessa normala förhållanden inträdde. Man har nödgats allt mer och mer gå ifrån denna uppfattning på alla möjliga områden, och man nödgas också gå ifrån den här. Skola vi vänta, till dess att normala förhållanden åter här inträtt, så skulle jag vilja fråga den föregående ärade talaren, när han tror, att vi då kunna tillsätta denna professur. Jag är för min del övertygad om att såsom detta krig, som ännu pågår, har utvecklats sig och som det griper omkring sig och fram-

*Anslut till
ny professur i
Uppsala inom
ämnesgruppen
estetik, littera-
turhistoria och
konsthistoria.*

(Forts.)

Anslag till
ny professur i
Uppsala inom
ämnesgruppen
estetik, littera-
turhistoria och
konsthistoria.

(Forts.)

träder med sina verkningar på alla områden, ha vi att vänta i många år, innan vi komma tillbaka till sådana förhållanden, som voro rådande, innan detta krig utbröt. Under sådana omständigheter kunna vi omöjligen vänta på att förhållandena återigen skola bliva som förr. Vi måste tänka oss in i att vad som nu är kommer att bli det normala under en lång följd av år, även om kriget upphör, därför att verkningarna ingalunda upphöra med det. Vi kunna således icke undanskjuta allting, till dess att vad man före 1914 ansåg vara det normala åter inträder.

Under sådana förhållanden kan jag icke förstå annat än att man bör även på detta område just nu skipa den rättvisa, som vi allesamman äro eniga om måste ske, och här vidtaga den åtgärd, vars stora betydelse och värde för det svenska folket och särskilt den svenska ungdomen man omöjligen kan i något avseende underskatta. Jag kan för min del, herr talman, icke annat än på det livligaste yrka bifall till denna åtgärd, som är av en sant kulturell betydelse.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag vill emot statsutskottets ärade ordförande, då han framhåller, att denne tjänstinnehavare får utföra samma tjänst som en ordinarie professor, endast påpeka, att på många områden tjänstemän i extra ställning få, utan att erhålla motsvarande löneförmåner, i alldeles liknande ordning med äldre tjänstemän utföra precis samma arbete som dessa. Den biträdande läraren i konsthistoria befinner sig alltså icke i detta avseende i någon särställning, som ej har motsvarighet på andra håll, utan han är uppenbarligen i samma predikament som en hel del innehavare av både viktigare och mindre viktiga tjänster.

Ytterligare sade den ärade talaren, att krisen börjat bli så långvarig, att den hänsyn man vid dess början tog till nödvändigheten av att uppskjuta allt som kan uppskjutas, nu icke i fortsättningen låter sig upprätthållas. Nej, det är sant, jag kan medgiva att så är det fallet i viss mån. Men just krisens längd och dess inverkan på statens ekonomiska ställning gör det ändå nödvändigt att med yttersta försiktighet skapa nya tjänster, som kräva ökade tillskott. I det avseendet är det dock så, att det finnes många, många, för vilka de tillfälligt stegrade statsutgifterna nu åberopas som skäl för att vederbörande böra vänta på förändrad löneställning. Just därför att dessa andra äro så många, ha de fått vänta hittills och få i fortsättningen säkert ännu vänta länge. Jag återupprepar vad jag en gång förut denna riksdag anfört, att nu förfar man så, att man går fram på vissa områden, där befattningsinnehavarna dock redan förut äro bättre ställda och genomför där omregleringar, under det man icke upptager stora väntande löne regleringar, där tjänsteinnehavarna hava en vida oförmånligare ställning än det fåtal för vilka man nu åstadkommer löneförbättringar. Jag tror det är nödvändigt att upptaga dessa frågor i ett större sammanhang, och jag tror icke att allmänna

skäl för lönerregleringar böra vara avgörande för varje enskilt fall, varom framställning göres från Kungl. Maj:t.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Swartz: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att här icke är fråga om någon lönerreglering för enskilda personer. Här är fråga om uppdelning av ett ämne, som visat sig för stort för att kunna omfattas av en ordinarie professor. Här står i propositionen att professor Schüek framhallit, att konsthistorien är i n. det enda ordinarie examensämne i filosofiska fakulteten, som icke har ordinarie professor utan skötes av en biträdande lärare med ett arvode av 3,500 kronor. Att det är billigt och rättvist, att denne lärare kommer i åtnjutande av den lön, som liknande arbete på likartat område anses betinga är ett ytterligare skäl. Men huvudskälet ligger däruti, att ämnet har för stor omfattning, för att kunna av en professor upprätthållas och därför har man även delat upp det i två.

Jag tror icke man bör göra på det sättet, att varje gång frågan om avlöning för någon enskild tjänst kommer fram, man säger: vi skola vänta med den saken, till dess en lönerreglering genomföres för alla statens löntagare. Jag kan icke finna annat, än att den stora lönerregleringen går nog fram i alla fall, och den kommer icke att påverkas i ringaste mån, vare sig vi nu gå med på ett anslag av förevarande beskaffenhet eller icke. Jag tror man skall låta detta anslag tala för sig självt utan att sätta det i samband med något, som icke hör dit.

Herr statsrådet Westman: Herr greve och talman! Jag ber att få yttra endast några ord i anledning av den ärade reservantens första anförande. Han uttalade som sin mening, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag vore betänkligt, enär det skulle innebära en förklaring, att Kungl. Maj:t och riksdagen såge annorlunda på de ekonomiska förhållandena nu än de gjorde 1914, och att därför kunde befaras, att en seger för Kungl. Maj:ts framställning skulle innebära en uppmuntran för myndigheterna att komma med nya anslagsäskanden. Jag ber att få säga, att den ärade talaren knappast skulle framställt en sådan farhåga, om han sett den långa lista, som upptager de krav från myndigheterna, vilka dessa begärt att få framförda av Kungl. Maj:t till riksdagen, men som Kungl. Maj:t avslagit. Denna lista är verkligen så avskräckande, att dess verkan icke kan förtagas genom bifall till de Kungl. Maj:ts förslag, som nu diskuteras. Det har för mig varit så smärtsamt att medverka till tillkomsten av denna långa avslagslista, att jag verkligen bör ha rätt att få räkna mig den till godo för att lugna den ärade talarens farhågor.

Gentemot vad den ärade reservanten anförde i sitt sista yttrande vill jag blott säga, att den omständigheten, att man nu icke kan göra *allt*, som skulle kunna anses önskvärt och behövt, icke bör få utgöra hinder för att göra *något*.

Anslag till
ny professor i
Uppsala inom
ämnesgruppen
estetik, littera-
turhistoria och
konsthistoria.

(Forts.)

Anslag till
ny professur i
Uppsala inom
ämnesgruppen
estetik, littera-
turhistoria och
konsthistoria.

(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag vill i korthet, i anledning av vad herr statsrådet nu anförde, säga, att det förefaller mig dock såsom givet, att ett bifall till propositionen, på sätt här föreslagits, komme att göra den lista, han nästa gång får avböja, ännu längre och sålunda göra smärtan att avvisa i och för sig rätt så befogade anspråk ännu svårare.

Statsutskottets ärade ordförande sade, att det rent formellt taget här icke vore fråga om någon löneregleryng. Men det var samma ärade talare som påvisade, att i detta fall en uppdelning av ämnet redan hade skett, och att det här gällde att giva en förbättrad ekonomisk ställning åt innehavaren av den ena befattningen.

Ännu en gång vill jag betona, att även genom bifall till reservanternas yrkande gives förbättrade lönevillkor åt ifrågavarande befattningsinnehavare, fast icke i samma omfattning som genom Kungl. Maj:ts och statsutskottets förslag. Och jag hemställer om det är rättvist och riktigt att på vissa punkter giva löneförbättring i sådan omfattning, som här är ifråga, under det på många andra punkter man är tvingad att säga nej.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 61—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till
föreståndare
för röntgen-
laboratoriet i
Lund m. m.

Punkten 82.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att *dels* såsom bidrag till arvode åt en föreståndare för det vid universitetets i Lund kliniker å Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i nämnda stad inrättade röntgenlaboratoriet och en därstädes likaledes anordnad radiologisk sjukavdelning med den undervisningsskyldighet och övriga tjänstgöring, som av Kungl. Maj:t bestämdes, anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor, under villkor att Malmöhus läns landsting för samma år med lika stort belopp bidroge till föreståndarens avlöning, *dels* såsom bidrag till arvode åt en föreståndare för universitetets till nämnda sjukvårdsinrättningar förlagda klinik och poliklinik för öron-, näs- och halssjukdomar med den undervisningsskyldighet och övriga tjänstgöring, som av Kungl. Maj:t bestämdes, anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor, under villkor att Malmöhus läns landsting för samma år med lika stort belopp bidroge till föreståndarens avlöning, *dels ock* i utgiftsstaten för Lunds univer-

sitet under avdelningen A) Avlöningar m. m. och därtill hörande underavdelning c) Tjänstemän och betjänte vid universitetets samlingar och inrättningar m. m. uppföra ej mindre under rubrik Röntgenlaboratoriet och den radiologiska sjukavdelningen vid klinikerna arvode åt en amanuens med ett belopp av 2,000 kronor än även under rubrik Tuberkulosavdelningen vid klinikerna likaledes arvode åt en amanuens med ett belopp av 2,000 kronor ävensom för dessa ändamål höja det ordinarie anslaget till nämnda universitet, universitetsstaten, med tillhoppa 4,000 kronor.

*Anslag till
föreståndare
för röntgen-
laboratoriet i
Lund m. m.
(Forts.)*

Till en assistent å röntgenlaboratoriet hade hittills utgått ett arvode av 3,000 kronor, varav 1,500 kronor av statsmedel. Kungl. Maj:t hade nu föreslagit en fördubbling av detta arvodesbelopp. Utskottet hade i nu föredragna punkt förklarat, att utskottet ansåge sig icke kunna förorda en så avsevärd ökning som den föreslagna.

Vad åter beträffar arvodet till föreståndaren för Lunds universitets till nämnda sjukvårdsinrättningar förlagda klinik och poliklinik för öron-, näs- och halssjukdomar hade hitintills bidraget därtill av statsmedel utgjort 1,000 kronor. Utskottet hade anfört, att utskottet ansåge arvodet till denna befattningshavare lämpligen böra sättas till 4,000 kronor, av vilka staten skulle bidra med hälften.

Utskottet hade hemställt, att riksdagen måtte,

a) såsom bidrag till arvode åt en föreståndare för det vid universitetets i Lund kliniker å Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i nämnda stad inrättade röntgenlaboratoriet och en därstädes likaledes anordnad radiologisk sjukavdelning med den undervisningskyldighet och övriga tjänstgöring, som av Kungl. Maj:t bestämdes, anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 2,500 kronor, under villkor att Malmöhus läns landsting för samma år med lika stort belopp bidroge till föreståndarens avlöning,

b) såsom bidrag till arvode åt en föreståndare för universitetets till nämnda sjukvårdsinrättningar förlagda klinik och poliklinik för öron-, näs- och halssjukdomar med den undervisningsskyldighet och övriga tjänstgöring, som av Kungl. Maj:t bestämdes, anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor, under villkor att Malmöhus läns landsting för samma år med lika stort belopp bidrager till föreståndarens avlöning,

c) i utgiftsstaten för Lunds universitet under avdelningen A) Avlöningar m. m. och därtill hörande underavdelning c) Tjänstemän och betjänte vid universitetets samlingar och inrättningar m. m. uppföra ej mindre under rubrik Röntgenlaboratoriet och den radiologiska sjukavdelningen vid klinikerna arvode åt en amanuens med ett belopp av 2,000 kronor än även under rubrik Tuberkulosavdelningen vid klinikerna likaledes arvode åt en amanuens med ett belopp av 2,000 kronor ävensom för dessa ändamål höja det ordinarie anslaget till nämnda universitet, universitetsstaten, med tillhoppa 4,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *C. J. G. Swartz*, vilken ansett,

Anslag till
föreståndare
för röntgen-
laboratoriet i
Lund m. m.
(Forts.)

att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte

a) såsom bidrag till arvode åt en föreståndare för det vid universitetets i Lund kliniker å Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i nämnda stad inrättade röntgenlaboratoriet och en därstädes likaledes anordnad radiologisk sjukavdelning med den undervisningsskyldighet och övriga tjänstgöring, som av Kungl. Maj:t bestämdes, anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor, under villkor att Malmöhus läns landsting för samma år med lika stort belopp bidrage till föreståndarens avlöning,

b) såsom bidrag till arvode åt en föreståndare för universitetets till nämnda sjukvårdsinrättningar förlagda klinik och poliklinik för öron-, näs- och halssjukdomar med den undervisningsskyldighet och övriga tjänstgöring, som av Kungl. Maj:t bestämdes, anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor, under villkor att Malmöhus läns landsting för samma år med lika stort belopp bidrage till föreståndarens avlöning,

c) — — — — —

Herr Swartz: I förevarande punkt har jag icke kunnat ansluta mig till statsutskottets hemställan utan yrkar för min del bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Här är fråga om anordnande av två nya befattningar, som stå i samband med det nya akademiska sjukhuset i Lund, nämligen den ene föreståndare för röntgenavdelningen och den andre föreståndare för universitetets klinik och poliklinik för öron-, näs- och halssjukdomar. Kungl. Maj:t föreslår, att för var och en av dessa skulle anslås ett statsbidrag av 3,000 kronor under förutsättning att landstinget giver lika mycket, varigenom de skulle erhålla 6,000 kronor var. Utskottet har nu hemställt, att för föreståndaren av röntgenavdelningen ett statsbidrag skulle utgå med 2,500 kronor och lönen således bli tillsammans 5,000 kronor, under det den andre skulle få 2,000, resp. 4,000 i avlöning.

De skäl utskottet härför anfört kan jag omöjligen finna övertygande. Utskottet säger först att vad som här föreslås för föreståndaren för röntgenavdelningen innebär en fördubbling av vad han nu har. Det må vara, men han har icke på långt när vad han skulle få i förhållande till beskaffenheten av den nyinrättade platsen, ty han får genom tillökningen av detta sjukhus sin verksamhet högst betydligt utvidgad. I Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund ökas sängplatsernas antal från 450 till 675. På den kirurgiska avdelningen blir antalet platser 180 i stället för förutvarande 141. Så tillkommer en särskild avdelning för dem, som behöva behandlas med röntgen- och radiumstrålar, en avdelning med 20 å 25 sängar, och för denna skulle ifrågavarande person även bliva föreståndare och ansvarig läkare. Det blir en högst väsentlig utvidgning av vad han förut haft att göra. Huru utvecklingen av denna institution försiggått, framgår vid en jämförelse mellan vad som ägt rum 1911 och 1915 i avseende å denne

mannens arbete. Röntgenundersökningar, av honom utförda 1911, voro 832 och 1915 2,220, inregistrerade röntgenogram voro 1911 1,930 och 1915 5,050, röntgenbehandlade patienter 1911 74 och 1915 197, radiumbehandlade patienter 1911 voro 32 och 1915 109. Övriga patienter voro inga 1911 och 1915 84. Detta var, innan den nya avdelningen kom till stånd, och sedan dess har patienternas antal ökat ytterligare.

*Anslag till
föreståndare
för röntgen-
laboratoriet i
Lund m. m.
(Forts.)*

Nu säger statsutskottet: det må vara, men så ökas också avlöningen från 3,000 till 5,000 kronor, och det är precis samma avlöning som föreståndaren för röntgenavdelningen vid karolinska institutet hade, innan en personlig professur för honom inrättades, och därför bör nu ifrågavarande föreståndare icke få mera. Men det är stor skillnad mellan denna plats och platsen i Stockholm. Statsutskottet har själv pekat på, att innehavaren av sistnämnda plats icke var ansvarig läkare, icke hade en särskild sjukhusavdelning att svara för, utan endast hade att verkställa röntgenundersökningar, som den andre dessutom skall hava. Därjämte var det också på det sättet, att föreståndaren för röntgeninstitutet vid karolinska institutet hade tjänstgöringsskyldighet endast nio månader om året, varjämte han hade en biträdande läkare och amanuens. Den nu ifrågavarande har skyldighet att tjänstgöra hela året om med vanlig semester och har ingen biträdande läkare eller amanuens. Nu säger statsutskottet självt i avseende å föreståndaren för kliniken för öron-, näs- och halssjukdomar, att han såsom ansvarig föreståndare för denna avdelning borde hava 1,000 kronor extra utöver vad motsvarande läkare i Uppsala skulle få, om vilken vi nyss beslutit i punkten 58. Jag återkommer till denna sak senare och vill här endast framhålla, att utskottet tydligen sagt ifrån, att föreståndarskapet för en sjukavdelning bör avlönas med 1,000 kronor högre lön än som tillkommer för övrigt likställda befattningsinnehavare. Är detta fallet här, bör det även vara fallet med föreståndaren för röntgenavdelningen, och vid sådant förhållande vill det synas, som om utskottets egen motivering pekade på, att ifrågavarande person bör hava sina 6,000 kronor.

Därtill kommer, att den man, som nu skulle hava denna befattning, varit assistent vid detta röntgenlaboratorium och tillika var föreståndare för en avdelning vid sjukhuset i Malmö och såsom sådan uppbar 3,000 kronor i avlöning. Han måste nu avstå från detta för att ägna sig åt sin befattning i Lund. Även detta är en anledning att följa Kungl. Maj:ts förslag i detta stycke.

Vad nu den andre beträffar, föreståndaren för kliniken och polikliniken för öron-, näs- och halssjukdomar, är förhållandet det, att han blir föreståndare för en sjukhusavdelning på 25 sängar, och det är just om honom statsutskottet säger, att han i denna egenskap skall ha 1,000 kronor mera än den, som statsutskottet anser med honom jämförlig, nämligen den i punkten 58 omförmälde läraren i Uppsala, med undervisningsskyldighet i öron-, näs- och halssjukdomar, och, säger utskottet, då denne fått 3,000 bör den

Anslag till
föreståndare
för röntgen-
laboratoriet i
Lund m. m.
(Forts.)

andre hava 4,000 kronor. Nej, men det är icke så, att den i 58 punkten omnämnde läraren skulle få endast 3,000 kronor. Han får i själva verket faktiskt 5,000 kronor. Det står, att om han upp- bär ett docentstipendium å 3,000 kronor, hans avlöningsförmåner tillsammans icke få överstiga 5,000 kronor, och nu är det ett fak- tum, att denne lärare med all sannolikhet kommer att tilldelas ett docentstipendium vid sidan av sin avlöning såsom lärare å 3,000 kronor, ergo får han 5,000 kronor. Enligt utskottets egen motivering bör läraren i Lund hava 6,000 kronor, eftersom han utom det åliggande, som fullt motsvarar det läraren i Uppsala har att sköta, är ansvarig läkare vid sjukhuset, vilken utskottet anser böra hava en med 1,000 kronor förhöjd avlöning. Men nu är det så långt ifrån att han får 1,000 kronor mera, att han i stället får 1,000 kronor mindre.

Jag har icke kunnat finna detta tillvägagående riktigt och har därför nödgats anmäla min reservation mot beslutet samt yrkar bifall till Kungl Maj:ts förslag.

☞ Herr Strömberg: Tyvärr är jag i det något ovanliga läget att nödgas försvara utskottets ställning gentemot dess egen ärade ordförande såsom ende reservant, men det kan icke hjälpas, och jag beklagar att jag till försvar för utskottet icke har något annat att anföra än att denna punkt var en av de mycket få punkterna på huvudtiteln, där utskottet ansåg sig kunna anlägga besparingssynpunkten, den synpunkt, som förr i världen gjorde sig mycket starkt gällande inom statsutskottet, men som under senare åren allt mindre och mindre beaktats. Då utskottet tyckt sig kunna nedsätta den föreslagna avlöningen, har anledningen varit den, att utskottet jämfört ifrågavarande befattningsinnehavare med andra, som enligt utskottets förmenande skulle vara med honom tämligen likställda. I detta fall har man först jämfört föreståndaren för röntgenavdelningen på Malmöhus läns sjukhus med föreståndaren för motsvarande avdelning vid karolinska institutet, vilken herr ordföranden nyss talade om. Innan denne fick sin personliga professur, hade han ett arvode på 5,000 kronor, således samma belopp som vi föreslagit för föreståndaren i Lund. Det är visserligen sant att, såsom utskottets ordförande nyss yttrade, läkaren vid karolinska institutet icke hade en sjukhusavdelning att svara för, och det skulle den andre få. Men med kannedom om den ofantligt vitt omfattande och stora verksamhet som doktor Forssell här i Stockholm utövade, en på detta område banbrytande verksamhet, hava vi ansett, att den verksamhet han här hade borde kunna anses fullt jämförlig med den, som den nye föreståndaren å sjukhuset i Lund skulle få även med tillägg av föreståndarskapet för sjukhusavdelningen.

I avseende å föreståndaren för kliniken för öron-, näs- och halssjukdomar hava vi anført att riksdagen nyss på statsutskottets förslag anslagit ett belopp av 3,000 kronor för en liknande befattning i Uppsala, varför ett belopp av 1,000 kronor mera för sjuk-

husläkaren i Lund såsom föreståndare för en avdelning därstädes skulle vara lämpligt. Nu nämnde utskottets ordförande, att läraren i Uppsala skulle få icke 3,000 utan med inberäkning av ett docentstipendium komma upp till en avlöning av 5,000 kronor. Det är mycket möjligt, och jag kan icke opponera mig, då han säger att det är ett iaktum, men av handlingarna ser man det icke. Emellertid torde den person, vilkens avlöning nu är i fråga, komma att få en mycket stor enskild praktik och därigenom få sina inkomster höjda i betydande grad, och det lilla avdrag, utskottet föreslagit, blir då av mycket liten betydelse.

Såsom sagt, det är endast besparingshänsyn som från statsutskottets sida gjorts gällande, och med hänsyn till dem får jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Swartz: Endast ett par ord. Den föregående talaren sade, att den person som här i Stockholm utövade verksamhet vid röntgeninstitutet var så framstående och hans verksamhet av en så stor vetenskaplig betydelse, att man därför mycket väl kunde jämföra honom med personen i Lund, oaktat den senares ytterligare ansvar såsom föreståndare för en sjukhusavdelning. Jag erkänner först villigt den utomordentligt stora insats, som gjorts av den åsyftade personen här i Stockholm, utan att därför på något vis förringa den insats som gjorts av vederbörande i Lund, vilken jag också tror vara synnerligen framstående. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på att just den omständigheten, att den mannen här i Stockholm var så framstående, föranledde riksdagen att vidtaga en speciell åtgärd, nämligen att giva honom en personlig professur, varigenom han har mer, än denne nu ifrågavarande skulle få även med detta tillägg såsom föreståndare för en sjukhusavdelning; den förre får nämligen 7,500 kronor såsom innehavare av sin personliga professur, utan att samtidigt få den ringaste ökning i de åligganden, han hade förut. Således vill det synas, att man icke bör så att säga räkna två gånger på de framstående egenskaperna hos denna person, först för 5,000 kronor och sedan för 7,500 kronor. Jag tror det är riktigast att räkna med 7,500 kronor, och då har det ingen betydelse för föreliggande fråga.

Med avseende på den andra mannen är det riktigt, att han har praktik vid sidan av sin befattning, men som jag nyss sade måste han avstå från den befattning han har i Malmö och därmed från en stor del av den praktik han har där. Så nog blir givetvis för honom, ekonomiskt sett, utbytet sämre genom detta, än om han kunde få hava kvar sin befattning i Malmö. Men det är icke den sidan av saken, jag ser på, utan det är ur synpunkten att kunna förvärva just den person, som är lämplig för den platsen, som jag anser vara riktigast att hålla fast vid realiteten av de skäl, statsutskottet anfört; och därför ber jag, under återopande av de utav statsutskottet anförda skäl, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Anslag till
föreståndare
för röntgen-
laboratoriet i
Lund m. m.
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade, att i avseende å nu ifrågavarande punkt vore yrkat, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Swartz*, att kammaren skulle avslå utskottets hemställan, såvitt den skiljde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalla denna framställning oförändrad.

Härefter gjorde herr vice talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Swartz* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i punkten 82 av sitt utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Viuner Nej, avslås utskottets hemställan, såvitt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles denna framställning oförändrad.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 30.

Punkterna 83—86.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 87.

Lades till handlingarna.

Punkterna 88 och 89.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 90.

Anslag till ny
professur i
Lund inom
ämnesgruppen
estetik samt
litteratur- och
konsthistoria
m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till arvode åt en lärare vid universitetet i Lund med åliggande att biträda professorn i estetik samt litteratur- och konsthistoria vid uppehållande av undervisnings- och examinationsskyldigheten i hans ämnen enligt de när-

mare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelades, anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 4,500 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *H. Cavalli*, nr 30, och den andra inom andra kammaren av herr *M. Sommelius*, nr 91, däri hemstälts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition i åttonde huvudtiteln, punkt 94, att, med utslutande ur utgiftsstaten för universitetet i Lund av den under avdelningen A) Avlöningar m. m., a) Professorer m. fl., filosofiska fakulteten, humanistiska sektionen, uppförda professuren i estetik samt litteratur- och konsthistoria, därsammastädes uppfördes dels en professor i litteraturhistoria med poetik och dels en professor i konsthistoria med konstteori, av vilka den ena skulle efter Kungl. Maj:ts bestämmande övertagas av nuvarande professorn i estetik samt litteratur- och konsthistoria, båda de nya professorerna med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomme universitetsprofessorer i allmänhet, och med skyldighet för tjänsternas innehavare att vara underkastade de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkoren och bestämmelserna, ävensom att för ändamålet höja det ordinarie anslaget till universitetet i Lund, universitetsstaten, med ett belopp av 7,500 kronor.

*Anslag till ny
professur i
Lund inom
ämnesgruppen
estetik samt
litteratur- och
konsthistoria
m. m.
(Forts.)*

Med tillstyrkande av omförmälda motioner hade utskottet i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts ifrågakarande framställning och med bifall till ovanberörda motioner, med utslutande ur utgiftsstaten för universitetet i Lund av den under avdelningen A) Avlöningar m. m., a) Professorer m. fl., filosofiska fakulteten, humanistiska sektionen, uppförda professuren i estetik samt litteratur- och konsthistoria, därsammastädes uppföra dels en professor i litteraturhistoria med poetik och dels en professor i konsthistoria med konstteori, av vilka den ena skulle efter Kungl. Maj:ts bestämmande övertagas av nuvarande professorn i estetik samt litteratur- och konsthistoria, båda de nya professorerna med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomme universitetsprofessorer i allmänhet, och med skyldighet för tjänsternas innehavare att vara underkastade de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkoren och bestämmelserna, ävensom för ändamålet höja det ordinarie anslaget till universitetet i Lund, universitetsstaten, med ett belopp av 7,500 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *C. G. Ekman*, *C. I. Asplund*, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *E. A. Nilson* i Örebro, och *A. V. Sävström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å ovanberörda motioner, måtte till arvode åt en lärare vid universitetet i Lund med åliggande att biträda professorn i estetik samt litteratur- och konsthistoria vid uppehållande av undervisnings- och examinationsskyldigheten i hans ämnen enligt de närmare bestäm-

Anslag till ny
 professur i
 Lund inom
 ämnesgruppen
 estetik samt
 litteratur- och
 konsthistoria
 m. m.

(Forts.)

melser, som av Kungl. Maj:t meddelades, anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 4,500 kronor.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Här står riksdagen inför den första konsekvensen av den hållning som intagits i 60. punkten. Frågan är precis densamma här som där, med den skillnaden att det här gäller Lunds universitet. Men jag tror man kan säga, att resultatet blir än mera betänkligt genom bifall till denna punkt, ty därigenom fastläses för lång tid framåt den synnerligen otillfredsställande ämnesfördelning, som inom professuren i Lund gjort sig gällande. Jag skall dock icke ingå på den punkten. Jag vill emellertid säga, att det förefaller mig, som om kammaren gjorde rätt så klokt, om kammaren observerade ett yttrande av en ärad talare i en föregående punkt, då han i den då förda diskussionen sade, att den föredragna punkten var en av de få punkter, i vilka besparingssynpunkten, i olikhet med vad eljes på senare tiden inom statsutskottet varit fallet, gjorde sig gällande. Det förefaller, som om detta vittnesbörd kunde vara av den art, att jämväl första kammaren kunde hava anledning att hesitera att utan vidare gå med på förslag av denna art från enskilda motionärer.

Jag skall icke närmare gå in på själva sakfrågan, då vad jag skulle anföra därom redan är anfört under 60. punkten. Jag tror emellertid, att det vore ännu mera olämpligt, om kammaren nu skulle följa statsutskottet, då det överbjuder Kungl. Maj:t i fråga om inrättande av nya professurer. Statsutskottet har nämligen på denna punkt funnit lämpligt att endast av konsekvenshänsyn gå ett steg längre, än Kungl. Maj:t funnit erforderligt.

Jag yrkar avslag på statsutskottets hemställan och bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Swartz: Jag ber att på rent sakliga grunder få yrka bifall till statsutskottets förslag. Det kan ju icke förnekas, att de skäl som talade för en delning av denna professur i Uppsala minst lika starkt tala för en delning av samma professur i Lund. Och jag vet ju, att den saken livligt förordats av alla akademiska myndigheter, och departementschefen har också ömmat för den frågan lika varmt som för den förra, men ansett sig på grund av budgetskäl icke nu böra begära anslag för detta ändamal. Vad budgeten beträffar, förmodar jag, att riksdagen fortfarande vill behålla den makt över budgeten, som enligt grundlagen tillkommer riksdagen, och att riksdagen också vill vara den som bedömer, huruvida det ena eller det andra låter sig göra med hänsyn till budgetens beskaffenhet. Jag kan dock icke tänka mig, att man här skulle rygga tillbaka för en utgift, som skulle göra landets södra universitet likställt med det andra för denna summa av 4,000 kronor om året, som hela saken gäller.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Alkman: Jag skulle, därest reservanten gått in något närmare på ett förhållande som han i största förbigående berörde, icke tagit till orda i denna punkt.

Det är väl rätt ovanligt, att riksdagen på enskild motion beviljar inrättandet av nya tjänster, men jag är fullt ense både med statsutskottet och dess ärade ordförande, att behovet i Lund i detta avseende är lika stort som i Uppsala. Och jag vill understryka, att det finnes ju åtskilligt som motiverar ett bättre ordnande av den konsthistoriska undervisningen. Det finnes många goda skäl för att motivera detta. Men det kan icke hjälpas att, vad Lund beträffar, det finnes en hake som däremot icke finnes vad Uppsala beträffar. Om man läser Kungl. Maj:ts proposition, så finner man, att under åren 1907 till 1914 uppehölls i Lund liksom i Uppsala den konsthistoriska undervisningen av en biträdande lärare under professorn i estetik med litteratur- och konsthistoria, men det framhålles också i propositionen, att 1914 skedde däri en ändring. Professorn i ämnet övertog själv undervisningen i konsthistoria och lämnade litteraturhistorien åt den biträdande läraren. Med hänsyn till det som statsutskottets ordförande här i motiveringen med sådan kraft framhållit, nämligen att det nu för tiden får anses omöjligt att finna en man, som på en gång är fullt kompetent i två var för sig så vidsträckta discipliner som litteraturhistoria och konsthistoria, kunde det förefalla egendomligt av en professor som under många år och alltifrån ungdomen huvudsakligen arbetat på det litteraturhistoriska området, att han plötsligen går över att undervisa i konsthistoria. Det är klart, att han formellt har alldeles rätt att göra det då den nuvarande professuren omfattar båda ämnena, men frågan är, om det är så lämpligt. Professorn i fråga är en synnerligen förtjänt litteraturhistoriker och har mycket stor produktion på det området. Hans produktion på det konsthistoriska området är endast en bråkdel av vad den är på det litteraturhistoriska området. Det kan naturligtvis icke falla mig in att stå här och vilja agera sakkunnig eller uttala något subjektivt omdöme, men jag tror mig kunna säga, utan att riskera att bli desavuerad av någon sakkunnig på området, att hans skicklighet och vetenskapliga meriter på det konsthistoriska området icke äro sådana att, därest platsen i konsthistoria skulle vara ledig, han icke skulle få stå tillbaka för åtskilliga bland den mycket livaktiga, arbetsamma och duktiga skara yngre konsthistorici, som på senare åren uppvuxit. Jag vill därjämte även påpeka det, att under de år, som gått sedan han övergick till att sköta undervisningen i konsthistoria, hans intresse fortfarande tyckes företrädesvis hänga fast vid litteraturhistorien. Lejonparten av hans produktion har fortfarande icke tillhört konsthistorien utan litteraturhistorien. Vad skulle nu följden bli, om riksdagen bifölle herr Cavallis motion? Jo, följden skulle bli den, att för en ganska lång följd av år framåt i tiden — elva år återstå till den nuvarande professors i ämnet pensionsålder — skulle i Lund i själva verket finnas två litteraturhistorici. Och jag befarar att

*Anslag till ny
professur i
Lund inom
ämnesgruppen
estetik samt
litteratur- och
konsthistoria
m. m.*

(Forts.)

Anslag till ny
 professor i
 Lund inom
 ämnesgruppen
 estetik samt
 litteratur- och
 konsthistoria
 m. m.
 (Forts.)

den konsthistoriska undervisningen då icke bleve så väl skött som den skulle kunna bliva. Här är den hake jag talade om, att man genom att bifalla inrättandet av den nya professuren, såsom saken nu ligger, icke skulle få undervisningen så väl ordnad i Lund, som den skulle bliva, därest den nuvarande professorn återginge till sin gamla kärlek och toge igen litteraturhistorien, så att den nya professuren bleve en professor i konsthistoria.

Vad skall nu riksdagen göra inför detta dilemma? Jag kan icke se annan utväg, än att man tager ett år på sig för sitt bifall. Jag föreställer mig, att den litteraturhistoriska professorns intresse för sin vetenskap och sitt universitet är så starkt, att han skall vara villig att vara med om ett sådant arrangemang, som tillfredställer alla parter. Och jag skall oändligt gärna vara med om att nästa år på det ivrigaste tala och arbeta för att Lund skall få den konsthistoriska professur, som universitetet så väl behöver, men som bör vara effektiv redan från början. Jag tror icke, att man genom bifall till motionen verkligen gagnar vare sig vetenskapen eller det nationella kulturarbetet. Jag tror icke heller, att man därigenom visar sig rättvis mot de yngre, mycket förtjänta konsthistorici, som kunna göra anspråk på att få tävla om en lärarplats vid Lunds universitet. Jag tror slutligen, att ett bifall till motionen skulle vara en eftergift för en akademisk arrangörskonst, som jag icke kan finna förtjänt av belöning. Statsmakterna hava icke gärna kunnat förutse, att vid delning av en existerande professur innehavaren av en sådan professur skulle kunna komma att förbehålla sig en annan del av ämnet, än den i vilken han innehar den högsta kompetensen. Jag tror icke, att det är någon anledning att godkänna ett sådant förfarande, som ägt rum i Lund, och tillåter mig därför som sagt att instämma i yrkandet på bifall till reservationen.

Herr Swartz: Jag tillåter mig att med anledning av den siste ärade talarens anförande hemställa, huruvida det verkligen kan vara lämpligt att i diskussionen här beröra de vetenskapliga insikterna hos den ena eller den andra akademiska läraren. Jag tror icke, att herrarna — jag ber om ursäkt — även den föregående talaren inbegripen, äro fullt kompetenta att utöva ett sådant bedömande. Det tror jag man får överlämna åt dem, som ha den angelägenheten om hand inom statslivet. Vad vi här hava att göra, det är att se till, att platser bliva så avlönade, att de kunna besättas på lämpligt sätt. Vad den ärade talaren har anført synes i den delen utgöra fullt bevis för nödvändigheten att skilja dessa båda doktriner, dessa båda ämnen litteraturhistoria och konsthistoria. Huru de sedan skola besättas, är en sak, som riksdagen absolut icke har med att göra; och icke kan jag tänka mig, att första kammaren skulle vilja låta sin uppfattning angående den sakliga befogenheten av ett sådant skiljande påverkas av den ena eller andra ledamotens åsikter i fråga om den nuvarande innehavarens

kompetens för den plats, han med full rätt innehar. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

*Anslag till ny
professur i
Lund inom
ämnesgruppen
estetik samt
litteratur- och
konsthistoria
m. m.*

(Forts.)

Herr Bruce: Det var så, att både på avdelningen och i utskottet ansåg man, att det starkaste behovet av en ny professur på ifrågavarande område var i Lund, ty det är i alla fall så, att där har litteraturhistoria icke haft ordinarie företrädare, utan undervisningen i detta ämne har uppehållits av extra lärarekrafter. Till och med den förste talaren, som yrkade avslag, erkände i sitt första anförande, att de starkaste skäl föreläge för inrättande av en professur i Lund. Jag vill icke ingå på personfrågan, men jag kan icke underlåta att framhålla, att jag tycker det är oegentligt, att ett sådant ämne som litteraturhistoria, som ingår i den ämnesgrupp, som många av våra lärare måste studera, nämligen modersmålet, icke företrädes av ordinarie innehavare. Det är ju så, att till modersmålet höra examensämnena i nordiska språk och litteraturhistoria. Vid båda universitetet i Uppsala och Lund ha genom riksdagens medverkan inrättats två ordinarie professurer i nordiska språk, och jag tycker, att man då även bör hava en ordinarie professur i litteraturhistoria i Lund då detta ämnes innehavare har så stort inflytande på hela vår skolväsende. Han skall utbilda lärare icke blott för läroverken utan också för semenarierna. Dessa lärare skola i sin ordning utbilda lärare för våra folk- och småskolor. Därför kan man säga, att det sätt på vilket dessa platser skötas har inflytande runt om på hela vårt skolväsende.

Från denna synpunkt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Alkman: Jag måste förmoda, att statsutskottets ärade ordförande icke riktigt hörde mitt anförande, eftersom han kunde mot mig rikta den anmärkning han gjorde.

Jag tillät mig yttra mycket klart och tydligt, att det naturligtvis icke kunde falla mig in att försöka stå och agera sakkunnig och tala om den enas eller den andras större kompetens. Men på samma gång erinrade jag om ett objektivt faktum, som ligger alldeles utanför det subjektiva bedömandet, och det är, att den nuvarande innehavaren av den samfällda professuren i litteraturhistoria och konsthistoria är från början litteraturhistoriker. Han har på det området utövat en vetenskaplig produktion, som är mångfaldigt större än den produktion, han utövat på det konsthistoriska området, och jag tror, att den ärade statsutskottsordföranden kan såsom universitetskansler mycket lätt få förvisning om att bland de sakkunniga icke råder någon verkligt skiljaktig mening om det förhållande, som jag här tillåtit mig, icke att själv subjektivt bedöma men att relatera; och jag kan icke finna, att jag därvid överträtt vare sig grannlagenheten eller över huvud taget någon princip som kan anses riktig, då jag anfört ett

Anslag till ny förhållande, som kan tjäna till upplysning för riksdagen, när den
 professur i skall fatta sitt beslut i en anslagsfråga sådan som denna.
 Lund inom Jag vidhåller mitt yrkande.
 ämnesgruppen
 estetik samt
 litteratur- och
 konsthistoria
 m. m.
 (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågakvarande punkt hemställt samt vidare därpå att det förslag skulle antagas, som innehölls i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 91—129.

Vad utskottet hemställts bifölls.

Punkten 130.

Lades till handlingarna.

Punkterna 131—135.

Vad utskottet hemställts bifölls.

Punkten 136.

Anslag till in-
 rättande av en
 statssamskola
 i Sollefteå.

I en inom första kammaren av herr *H. Fahlén* väckt motion (nr 1), hade hemställts, att riksdagen måtte *dels* medgiva, att en stats-samskola finge upprättas i Sollefteå stad, under villkor att staden ej blott tillhandahölle erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor, utan även till statsverket årligen inbetalade ett belopp, motsvarande en fjärdedel av den vid samskolan anställda lärarpersonalens begynnelselöner, dock att under övergångstiden endast skulle inbetalas ett belopp, motsvarande 400 kronor för termin för varje vid läroverket inrättad samskoleklass, till dess alla klasserna blivit inrättade, varefter från och med påföljande kalenderår full avgift skulle erläggas; mot vilket åtagande staden ägde rätt att av lärjungarna i samskolan upptaga terminsavgifter, dock ej till högre belopp eller under strängare villkor för befrielse än som stadgades rörande de avgifter, som av realskolornas lärjungar erlades till statsverket; *dels* föreskriva, att första och andra klasserna i samskolan skulle upprättas med ingången av läsåret 1918—1919 samt att vid början av varje följande läsår skulle upprättas ytterligare en klass, i ordning nedifrån räknat, intill dess samskolan blivit färdigbildad; *dels ock* för inrättandet vid samskolan från och med 1 juli 1918 av en rektorstjänst och en första lärarinnebefattning från och med 1918 höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med erforderligt belopp.

Utskottet hade i nu föredragna punkt erinrat därom, att Kungl. Maj:t till 1915 års riksdag gjort framställning om inrättande av en

statssamskola i Sollefteå, ävensom att denna Kungl. Maj:ts framställning, som av statsutskottet avstyrkts, icke blivit av riksdagen bifal- len. Vidare hade utskottet anfört: »Till stöd för det förslag av en- handa innebörd, som av motionären nu framlägges, hava några nya skäl, som skulle kunna föranleda utskottet att frångå den ståndpunkt utskottet år 1915 intog, icke blivit anförda, och får utskottet förty, under hänvisning till sitt nämnda år gjorda uttalande i ämnet, hem- ställa, att förevarande motion icke må av riksdagen bifallas.»

Anslag till in- rättande av en statssamskola i Sollefteå.

(Forts.)

Vid förevarande punkt hade reservation avgivits av herrar *C. J. G. Swartz, O. M. Strömberg, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, O. Berg- qvist och I. E. G. Svensson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss, i reservationen angiven lydelse och att utskottet bort hem- ställa, att riksdagen måtte

a) medgiva, att en statssamskola finge upprättas i Sollefteå stad, under villkor att staden ej blott tillhandahölle erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor utan även till statsverket årligen inbetalade ett belopp, motsvarande en fjärdedel av den vid samskolan anställda lärarpersonalens begynnelselöner, dock att under övergångstiden endast skulle inbetalas ett belopp, mot- svarande 400 kronor för termin för varje vid läroverket inrättad sam- skoleklass, till dess alla klasserna blivit inrättade, varefter från och med påföljande kalenderår full avgift skulle erläggas; mot vilket åta- gande staden ägde rätt att av lärjungarna i samskolan upptaga ter- minsavgifter, dock ej till högre belopp eller under strängare villkor för befrielse än som stadgades rörande de avgifter, som av realskolor- nas lärjungar erlades till statsverket;

b) föreskriva, att första och andra klasserna vid statssamskolan skulle upprättas med ingången av läsåret 1918—1919 samt att vid början av varje följande läsår skulle upprättas ytterligare en klass, i ordning nedifrån räknat, intill dess samskolan blivit färdigbildad;

c) för inrättandet vid samskolan från och med 1 juli 1918 av en rektorstjänst och en första lärarinnebefattning från och med 1918 höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 7,000 kronor.

Herr Fahlén: Herr greve och talman, mina herrar! Utskottet vidhåller även i år sitt uttalande från 1915, då samma fråga före- låg till riksdagens behandling. Utskottet säger bl. a. med upp- repande av vad som sades vid detta tidigare tillfälle: »Ett bifall till denna framställning skulle i sak innebära ett frånträdande av 1909 års riksdagsbeslut, varigenom de enskilda samskolorna för sitt fortsatta bestånd efter 1920 års utgång hänvisades till att om- bilda sig till mellanskolor, enskilda eller kommunala.»

Jag hade den uppfattningen, att detta betraktelsesätt hade blivit vederlagt av det meningsutbyte, som ägde rum 1915. Så synes emellertid icke vara utskottsmajoritetens mening, och jag vill därför gentemot utskottet även nu erinra om det uttalande departementschefen år 1913 gjorde i denna fråga. Han yttrade

Anslag till in-
rättande av en
statssamskola
i Sollefteå.
(Forts.)

då, att realskola och kommunal mellanskola tills vidare borde få verka vid sidan av varandra, vardera efter sin natur och efter sina resurser. Först så kunde det bli möjligt att bilda sig ett på oomtvistlig erfarenhet och icke blott på antaganden och försäkringar grundat omdöme om deras inbördes värde och rätta plats i vårt framtida skolväsende.

Jag har också ganska svårt att förstå, huru utskottets ifrågasvarande yttrande kan vara riktigt, då riksdagen som bekant, såsom också framhölls 1915, själv synes mig åtminstone ha vederlagt detta genom det beslut, som fattades om införande av en realskola i Södertälje. Jag förstår icke, att vad som då kunde anses rätt i Södertälje 1914 icke skulle kunna få anses vara rätt 1917 i Sollefteå.

År 1915 väcktes, som herrarna sannolikt erinra sig, en motion i andra kammaren, vilken utan tvivel i väsentlig mån bidrog till det beslut, som statsutskottet då kom till och som sedan blev riksdagens. Det yttrades i denna motion bl. a., att en statssamskola skulle bli *mycket* dyrare än en kommunal mellanskola. Detta påstående blev då icke motsagt, men jag tror mig kunna säga, att det vid en närmare granskning skall visa sig icke vara riktigt. Tvärtom förhåller det sig så, att skillnaden i kostnadshänseende blir synnerligen liten. Om nu icke tiden vore så långt framskriden, att det icke kan komma i fråga att upptaga densamma med en närmare redogörelse för just detta förhållande, vilket jag annars så gärna hade önskat, så skulle jag ha tillåtit mig att med detaljerade siffror bevisa mitt nu gjorda påstående. Jag skall nöja mig med att endast omnämna, att ett införande av en kommunal mellanskola i Sollefteå nödvändigtvis skulle medföra, att tre av den nuvarande samskolans klasser måste överflyttas till folkskolan och där bilda nya parallellklasser med erforderliga nya lärarkrafter. En uträkning av de utgifter detta skulle medföra och mot vilken giltiga invändningar icke kunna göras, ger vid handen, att härav skulle följa en ökad kostnad för samhället av 5,610 kronor årligen utöver vad som uppgavs av motionären 1915. Och statssamskola skulle enligt samma uträkning för Sollefteå samhälles vidkommande kosta 3,785 kronor mindre än en kommunal mellanskola. Jag vågar påstå, att dessa resultat grunda sig på så noggranna och tillförlitliga siffror, att de icke kunna vederläggas. Jag vill nu endast nämna att lärarnas löner i Sollefteå äro relativt höga i jämförelse med förhållandena på många andra håll, och att hyresbidragen äro väsentligt högre än de lagstadgade, vartill kommer, att man i en kommunal mellanskola tänkt sig lärarnas löner sätta i jämnhöjd med nuvarande adjunktslöner. Jag nödgas emellertid, som sagt, tyvärr förbigå alla detaljer på grund av den sena timmen.

Jag skall icke heller i andra avseenden uppehålla kammaren länge med denna sak, så mycket mindre som den blev så grundligt debatterad år 1915. Det är icke så länge sedan dess, och sannolikt erinrar sig kammaren en god del och kanske det mesta av vad som då förekom. Det är emellertid *en* omständighet, som jag icke kan underlåta att i detta sammanhang vidröra, och det

är några yttranden, som föll under den förra debatten om denna fråga i riksdagen. Då sades nämligen upprepade gånger, så vitt jag erinrar mig, — icke här men i medkammaren — att införandet av en statssamskola i Sollefteå på bekostnad av mellanskoletypen, vilken betraktades som mera demokratisk, förmodar jag, skulle vara detsamma som införandet av s. k. herremansskolor, och jag tror till och med, att de benämndes högfärdsskolor. Samtidigt som jag beklagar, att en sådan argumentation kunde användas vid debatten, anser jag mig vid detta tillfälle, vara skyldig att säga, att om man ser på hur det förhåller sig med de nuvarande eleverna och deras föräldrar i Sollefteå samskola vid denna termin, så är det, så vitt man har kunnat utreda saken, 18 föräldrar, som äro taxerade till högst 1.000 kronor, 17 till högst 1,500, alltså mellan 1,000 och 1,500 kronor, 20 mellan 1,500 och 2,000 kronor, 18 mellan 2,000 och 2,500 kronor, 6 mellan 2,500 kronor och 3,000 kronor, och så finns det 58 föräldrar, som äro taxerade till mer än 3,000 kronor. Det är alltså icke mindre än 58 % av föräldrarna till skolans elever, som ha högst 3,000 kronors inkomst, och 42 % komma verkligen — i allmänhet icke så synnerligen mycket — över 3,000. Jag tror, att man inför dessa siffror näppeligen kan vidhålla ett argument, som det av mig nyss omförmälda.

Anslag till inrättande av en statssamskola i Sollefteå.
(Forts.)

Nu förhåller det sig också så, att det i en ådalskommun, som heter Ytterlännäs, är på tal att införa en kommunal mellanskola. Den skulle bli belägen ungefär 4 mil från Sollefteå, och det synes mig, som om det kanske vid sådant förhållande skulle vara skäl att se till, huruvida man icke kunde välja en annan skolform i Sollefteå, ty på sådant sätt skulle man ju ovillkorligen få tillfälle att vinna den erfarenhet, om vilken departementschefen år 1913 talade.

Då jag nu icke kan närmare ingå på detta ämne och icke heller anser mig behöva det, skulle jag endast, herr greve och talman, med uttalande av den förhoppningen, att första kammaren måtte vidbliva den uppfattning i denna fråga, som kammaren hade 1915, be att få yrka bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Herr Bruce: Herr greve och talman! Det förefaller mig märkvärdigt, att den föregående ärade talaren anser de skäl, som av utskottet anförts mot denna samskola, ha blivit vederlagda, när riksdagen för två år sedan med ganska stor majoritet just biträdde den mening, som statsutskottet nu omfattar. Snarare skulle man ha väntat, att motionären böjt sig för detta faktum och hjälpt till att genomdriva, att man också i Sollefteå försökt ordna sig efter de principer, som riksdagen den gången gav anvisning på.

Nu är det väl så, att denna fråga icke blott rör Sollefteå utan nog har en ganska stor principiell innebörd, därför att den är en efterklang av de strävanden, som för ett tiotal år sedan

Anslag till in-
rättande av en
statssamskola
i Sollefteå.

(Forts.)

funnits, att man skulle runt om i vårt land ha två arter av skolor i alla småsamhällen, en för de högre socialt ställda och en annan för de fattiga familjerna, varigenom folkskolan skulle bli nedlägt till en slags fattigskola. Man kan säga, att de försök, som då gjordes, tillbakavisades år 1906, då riksdagen med 216 röster mot 141 avslög förslaget om att staten skulle understödja de privata samskolor, som det då var fråga om, med en helt annan gemensam voteringsmajoritet än den som nu finns i riksdagen. Den följande regeringen, nämligen den Lindmanska, tog konsekvensen av detta och framlade ett förslag om kommunala mellanskolor. Jag skall be att få läsa upp ett mycket kort utdrag av ett yttrande som just innehåller programmet för dessa skolor, som visar vad man åsyftat med dem. Departementschefen, det var herr Hugo Hammarskjöld, hade förut framhållit, att man icke kunde vänta sig, att man skulle ha dessa med varandra parallella skolformer, utan man finge böja sig för riksdagen och i småsamhällen nöja sig med en överbyggnad på folkskolan. Han yttrade därefter: »Då det bildningsbehov, på vars förhandenvaro jag sålunda fäst uppmärksamheten, torde få anses berättigat, synas åtgärder för dess tillgodoseende böra vidtagas. I sådant avseende torde det icke vara lämpligt att föreslå riksdagen att utvidga samskolornas rätt till delaktighet i flickskoleanslaget, enär de av mig förut omnämnda skäl, som åtminstone delvis bestämt riksdagens hållning, synas hava oförminskad giltighet. Men om riksdagen icke är villig att understödja klasser, som äro parallella med folkskolan, torde riksdagen däremot icke befinnas ovillig att lämna bidrag till klasser utöver den egentliga folkskolan. Och om dessa klasser anordnas så, att de föra lärjungarna fram till huvudsakligen samma bildningsmål som statens realskolor, så torde behovet av högre allmänbildning å dessa orter vara behörigen tillgodosett.»

Detta yttrades den gången, och i det yttrandet instämde då år 1909 bland andra denna kammars nuvarande talman och statsutskottets nuvarande ordförande. Jag tror, att de skäl, som där anfördes, ha precis samma giltighet beträffande denna fråga, ty det gäller egentligen, att man här i ett litet samhälle på 2,800 innevanare skulle införa en sådan samskola, vars lägre klasser skulle vara fullkomligt parallella med folkskolan. Den föregående talaren har icke lyckats och har för övrigt knappast försökt att visa, att det finns några särskilda omständigheter, som skulle göra detta mera påkallat i Sollefteå än i andra liknande samhällen.

Efter en anvisning, som riksdagen då gav, ha ju sedan 1909 kommunala mellanskolor upprättats, så att man har måst höja anslaget från 10,000 till 320,000 kronor vid innevarande riksdag, och det finns nu bortåt ett fyrtiotal sådana skolor.

Det bestämdes också vid 1910 års riksdag, att de 33 enskilda samskolor, som förut hade statsanslag, icke skulle få åtnjuta sådant längre än till år 1920. Sedan skulle de läggas på annat

sätt. Det ha 16 gjort, 4 ha upphört, och 11 ha behållit den gamla organisationen. Bland dessa är den privata samskolan i Sollefteå.

Anslag till inrättande av en statsamskola i Sollefteå.

(Forts.)

Sedan anförde den föregående talaren Södertälje som exempel. Ja, men det var icke fråga om att anordna en ny skolform i Södertälje, utan man utbytte endast den gamla samskolan mot en realskola endast för gossar. Men det var statens skola lika mycket förut som efteråt. Det har, som sagt, endast gjorts den ändringen där, att man fått en realskola för gossar i stället för en samrealskola för både gossar och flickor, men här är det fråga om någonting annat, nämligen att inrätta en helt ny skolform.

Vad angår de kostnadsberäkningar, som den föregående talaren framlade, kan jag icke gå in på dem, då han endast nämnde summorna. Jag vill endast säga, att i den proposition Kungl. Maj:t framlade 1911 beräknas kostnaderna för staten till ungefär 40,000 kronor för en samskola och för en kommunal mellanskola till 24,000 kronor. Det var de siffror som Kungl. Maj:t framlade för riksdagen till stöd för sin proposition. Det är en skillnad av 16,000 kronor. Jag medger gärna, att det icke blir så stor skillnad för kommunen, men det blir dock en ökad kostnad på ungefär 11,500 kronor för staten för en statssamskola i jämförelse med en kommunal mellanskola. Som vi vänta och hoppas, komma nu lönerna för de allmänna läroverkens lärare att höjas, och följaktligen blir skillnad mellan dessa anslag för framtiden ännu större.

Jag tror icke, att vi ha något skäl att gå ifrån den ståndpunkt, som riksdagen intog för två år sedan uti denna fråga, ty några nya skäl ha icke kommit till. Visserligen har Sollefteå blivit stad, men det är att märka, att det finnes 15 städer i vårt land, som ha större inneväranantal än Sollefteå och som icke ha statsläroverk. Vad ha vi att vänta, om riksdagen bifaller detta? Jo, då komma naturligtvis alla dessa samhällen och kanske även de 22 municipalsamhällen och köpingar, som också ha mer än 2,800 invånare och begära liknande skolor, och de kunna kanske också finna välvilliga och energiska motionärer, som framföra deras sak, och det blir icke lätt för riksdagen att säga nej till dem, när man sagt ja en gång. På detta sätt kunna vi få mycket stora kostnader — på hundratusentals kronor — för staten genom att bifalla detta.

Jag kunde ha mycket mer att säga i frågan, men på grund av den framskridna tiden vill jag nöja mig med detta och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Fahlén: Herr talman! Jag skall endast be att få säga, att såvitt jag kunde uppfatta det yttrande ur statsrådsprotokollet, som den föregående talaren refererade, var det icke något fullständigt bevis för riktigheten av hans uppfattning. Snarare vill det förefalla, som om det just lämnade ett stöd för den uppfattning, som jag gjort mig till talesman för, nämligen att man icke alls

Anslag till in-
rättande av en
statssamskola
i Sollefteå.
(Forts.)

genom beslutet om mellanskolor avsett att fullständigt uniformera vårt skolväsen. Det är för övrigt rätt egendomligt att nu höra den ärade talaren, som ju också är representant för en statsmyndighet, så bestämt yttra sig i denna fråga, under det att läroverksöverstyrelsen uppenbarligen har en helt annan syn på frågan, eftersom den på sin tid tillstyrkt inrättandet av en statssamskola i Sollefteå. Och jag har trott, att man åtminstone e contrario fått dra den slutsatsen, att i det fallet ingen förändring i fråga om läroverksöverstyrelsens uppfattning har ägt rum.

Reservanterna ha ju också som ett skäl anfört att de anse, att i Sollefteå särskilda förhållanden föreligga, som tala för inrättandet av en statssamskola där framför andra platser av samma storlek, som éventuellt kunde framställa liknande krav. Det föreligger emellertid faktiskt sådana förhållanden. För det första är det brist på läroverk i stiftet. De äro överfulla, så att det icke finnes plats där, varför de som vilja ha en högre undervisning för sina barn få skicka dem till Uppsala och Stockholm eller andra avlägsna orter. Härtill kommer också, att staten låtit förlägga två truppförband på platsen. Följaktligen föreligga åtskilliga svårigheter för just statstjänarne där att få den fostran för sina barn, som de önska, och dessa svårigheter borde det väl ankomma på staten att söka få avhjälpta.

Den privata samskola, som nu finnes med realskoleexamen och dimissionsrätt, har 160 lärjungar. Det vittnar väl i alla fall något om ett behov av en statens skola där, oberoende av invånarantalet i själva den nyblivna staden, vilket den föregående ärade talaren anförde som så obetydligt.

Jag kan icke se, att den uppfattning, som jag nyss uttalade och tidigare för två år sedan har uttalat här, blivit vederlagd av det anförande, som sist hölls, hur kraftigt det än kunde förefalla, och därför får jag, herr talman, vidhålla mitt yrkande.

Herr Bergqvist: Först vill jag uttala en gensaga mot den tolkning av riksdagens beslut om införande av den kommunala mellanskoleformen, att det skulle ha inneburit en deklaration, att under inga omständigheter anslag vidare skall lämnas till upprättandet av samskolor. Att inlägga en sådan betydelse i riksdagens beslut synes mig vara fullkomligt obefogat. De samskolor, som funnits förut, komma ju också att stå kvar vid sidan av de kommunala mellanskolorna. Ingen har ifrågasatt, att de nuvarande samskolorna skola indragas, och därmed är principen fastslagen, att samskolor skola existera jämte de kommunala mellanskolorna, vilket ju innebär, att riksdagen icke har uttalat sig principiellt emot samskoleformen.

Nu finns det omständigheter som göra, att en samskola kan i vissa fall vara att föredraga framför en kommunal mellanskola. Jag skall nu icke närmare gå in på de skäl, som kunna vara anledningen till detta, men jag vill framhålla, att uttalandet om att Sollefteå är en för liten plats för att komma i åtanke för erhål-

lande av en samskola icke kan tillmätas något avgörande värde. Här är icke allenast fråga om den plats, där samskolan är belägen, utan det är fråga om hela den trakt och den ort, som samskolan skall betjäna. Jag anser mig böra fästa uppmärksamheten på att Hernösands stift utgör 15 % av hela Sveriges ytvidd och har en befolkning, som uppgår till nära 7 % av folkmängden i hela Sveriges rike. Men Härnösands stift har endast tre högre allmänna läroverk och en samskola, vilket utgör 5 % av de allmänna läroverken inom riket. Således är Härnösands stift betydligt sämre ställt i fråga om tillgång på allmänna läroverk och samskolor än övriga delar av riket. Vill man nu befrämja icke blott folkupplysningen utan också den högre undervisningen även norrut, så synes mig fullkomligt rättvist, att man nu ger Sollefteå stad denna samskola, som blir till gagn icke blott för den nya staden Sollefteå utan för den vidsträckta och folkrika bygd, som ligger däromkring.

Anslag till inrättande av en statssamskola i Sollefteå.

(Forts.)

Jag anhåller att utan vidare utvecklingar få yrka bifall till reservationen.

Herr Pers: Ja, herr talman, även den sida, som jag företräder, nämligen statsutskottets majoritet, kan med lugn hänvisa till den debatt, som fördes här i kammaren för två år sedan. Jag tror, att herr Fahlén har gått utanför denna kammare, när han bemötte åtskilligt, som sades för två år sedan. Så vill icke jag kännas vid vad han vände sig emot i sitt yttrande.

Emellertid har åtskilligt diskuterats om den historiska gången av striden om dessa skolformer. Jag vill icke inlåta mig på det. Det har visserligen sitt värde, men vi måste dock framför allt se framåt, och göra vi det, så skulle jag vilja hemställa, huruvida vi kunna bifalla reservationen. Herr Fahlén har med mycken styrka gjort gällande, att Södertälje är ett prejudikat, som man bör följa när det gäller Sollefteå. Men vad skulle följa, ifall detta förslag bifölles? Sollefteå skulle bli ett långt starkare prejudikat, som komme att åberopas för alla dessa samhällen, som komma och vilja följa det i spåren.

Men, säger man, är det riktigt, får man icke avskräckas av detta. Ja, det medger jag, men där skiljas vi åt. Jag tror icke att vi i det svenska samhället med den ökade möjlighet till bildning och den ökade samhällsutveckling, som vi ha, kunna hålla akademiskt utbildade lärare ifrån småbarnsstadiet och upp till gymnasiet. Dessa lärare fordra med rätta en högre avlöning, och vi stå nu i begrepp att bevilja en säkert avsevärt större avlöning för dem. Detta ökar svårigheten att hålla akademiskt utbildade lärare i klasserna för tioåringarna och upp till gymnasiet, under det vi varje år anslå stora summor till att bättre rusta folkskollärarkåren för att höja undervisningen på det lägre stadiet. Det är ur den synpunkten, som vi anse det oriktigt att upprätthålla fiktionen, att den högre bildningen fordrar en klyvning ända från dessa låga stadier, en klyvning som, efter vad jag för min del är

Anslag till in- alldeles övertygad om, är obefogad och som de kommunala mellan
rättande av en skolorna i praktiken för vart år komma att bevisa umbärlig-
statssamskola heten av.
i Sollefteå.

(Forts.)

Det skulle vara åtskilligt att säga angående herr Bergqvists statistik över ytvidden i Norrland och vad som sammanhänger därmed. Det bemöttes för två år sedan. Men skola vi upprätta läroverk och statsskolor med ytvidden som måttstock i Norrland, då medger jag, att hans bevisning är stark, och vi få då säkert anlägga många sådana skolor där.

Jag ber att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Bergqvist: Herr talman! Jag skall endast be att få erinra herr Pers om, att jag också nämnde folkmängden i Härnösands stift.

Herr Bruce: Av herr Fahléns anförande tycktes framgå, att han menade, att jag knappast haft rätt att yttra mig i denna fråga. Men jag ber då att få säga, att jag talar här på grund av min ställning såsom riksdagsman och icke såsom representant för det ämbetsverk jag tillhör. Men då torde jag liksom andra riksdagsmän äga rätt, ja kanske i vissa fall även plikt att yttra min mening i frågor, där jag bildat mig en uppfattning och anser mig hava något att säga, som kan belysa spörsmålet. Gentemot biskop Bergqvist ber jag att få säga, att här är icke fråga om att vi, som stå på utskottets ståndpunkt, skulle unna Sollefteå en sämre skolform än reservanterna. Det är vår mening och vår förhoppning att vi skola komma dithän, att kommunala mellanskolan och samskolan skola bliva lika goda; de föra ju båda fram till precis samma bildningsmål.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med därunder framställda yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föreliggande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 137.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 138 och 139.

Lades till handlingarna.

Punkten 140.

Utskottets hemställan bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts, att punkterna 141, 163 och 227 skulle företagas till avgörande i ett sammanhang.

Punkterna 141, 163 och 227.

*Ifrågasatt
indragning av
skjututbildningsövningarna vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter.*

Med anledning av särskilda, inom andra kammaren av herr *E. A. Nilson* i Örebro väckta motioner, nr 55, 57 och 56, hade utskottet i nu föredragna punkter hemställt, i punkten 141, att riksdagen måtte i och för indragning av skjututbildningsövningarna vid de allmänna läroverken från och med år 1918 minska reservationsanslaget till dessa läroverk med 53,000 kronor, i punkten 163, att riksdagen måtte i och för indragning av skjututbildningsövningarna vid folkskoleseminarierna från och med år 1918 minska reservationsanslaget till folkskoleseminarierna med 8,500 kronor, samt i punkten 227, att riksdagen måtte i och för indragning av skjututbildningsövningarna vid de tekniska läroverken från och med år 1918 minska det ordinarie anslaget till de tekniska läroverken med 5,000 kronor.

Vid var och en av ifrågavarande punkter hade reservation avgivits av herrar *C. J. G. Swartz, O. M. Strömberg, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, O. Bergqvist, I. E. G. Svensson, K. A. Malmborg, C. Persson* i Stallerhult, *A. Wiklund, G. R. J. Åkerman* och *J. Jönsson* i Slätåker.

Beträffande punkten 141 hade reservanterna ansett, att utskottet bort på anförda skäl hemställa,

a) att det i ovanberörda motion, nr 55, framställda förslaget om minskning i reservationsanslaget till de allmänna läroverken i och för indragning av skjututbildningsövningarna vid de allmänna läroverken ej måtte av riksdagen bifallas, samt

b) att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida de nu vid de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna och de tekniska elementarskolorna föreskrivna skjututbildningsövningarna skulle kunna avskaffas, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I fråga om punkten 163 hade reservanterna ansett, att utskottet bort hemställa, att det i motionen nr 57 framställda förslaget om minskning i reservationsanslaget till folkskoleseminarierna i och för indragning av skjututbildningsövningarna vid folkskoleseminarierna ej måtte av riksdagen bifallas.

Vidkommande punkten 227 hade reservanterna förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att det i ovanberörda motion, nr 56 framställda förslaget om minskning i det ordinarie anslaget till de tekniska läroverken i och för indragning av skjututbildningsövningarna vid de tekniska läroverken ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr statsrådet *Westman*: Herr greve och talman, mina herrar! Det är onekligen en ganska uppseendeväckande framställning,

Första kammarens protokoll 1917. Nr 23.

Ifrågasatt indragning av skjututbildningsövningarna vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter.
(Forts.)

som utskottet gör i de punkter, vilka nu äro föremål för behandling. Den innebär nämligen, denna framställning, ingenting mer eller mindre, än att utskottet, utan att någon utredning företagits, hemställer om strykandet av en rad av belopp uppförda å ordinarie anslag.

Man väntar sig utan tvivel, att utskottet, när det tagit ett sådant steg, skulle till stöd för sitt förslag åberopa en mycket stark motivering. Men granskar man utskottets motivering, finner man, att dess majoritet icke anfört något i sak utöver den motivering, som lämnats i den motion, som givit utskottet anledning till dess framställning.

Vänder man sig då till de skäl, motionären anfört, möter man som det första av dem det yttrandet, att meningarna beträffande dessa övningars lämplighet så gott som ständigt varit mycket skiftande. Vad anför motionären till stöd för sitt påstående? Jo, ingenting annat än vissa utlåtanden från en del skolmyndigheter, vilka avgåvos år 1897, således för 20 år sedan. Det faller genast i ögonen, att detta material är ganska ålderdomligt. Det är i själva verket alldeles föråldrat. De utlåtanden, som då avgåvos, kunna alldeles icke tillämpas på nuvarande förhållanden. De skolungdomens övningar, om vilka nu är fråga, äro nämligen numera helt och hållet omlagda. För 20 år sedan bestodo de väsentligen i exercisövningar. Nu är deras tyngdpunkt förlagd till skjututbildningen. De ha därjämte sedan den tiden inordnats i skol-schemat på ett helt annat sätt, än vad då var fallet, så att de nu verka vida mindre störande på undervisningen, än vad de gjorde för 20 år sedan. Man har nämligen numera vid läroverken upprättat en särskild läsordning för de 18 dagar, helgdagarna inräknade, under vilka dessa skolungdomens skjutövningar pågå, och man har därigenom funnit, att de medföra vida mindre rubbningar i undervisningen, än vad de tidigare gjorde.

Jag kan naturligtvis icke nu lägga fram för kammaren en utförlig utredning och slutgiltig värdesättning av dessa skjututbildningsövningars betydelse. För att jag skulle kunna göra detta fordrades naturligtvis, att de ansvariga och sakkunniga myndigheterna hade blivit hörda, men så har icke skett sedan år 1897. Jag kan emellertid icke underlåta att omtala, att jag hört skolmän, som haft tillfälle att på nära håll följa dessa övningar, sådana de nu äro ordnade, säga, att de äro av stort värde för skolungdomen. Det har visat sig, säga dessa skolmän, att de verka uppryckande och disciplinerande och i hög grad främja ungdomens fysiska utbildning, vilket i sin ordning är till gagn för skolarbetet i dess helhet.

En av dessa synpunkter, nämligen övningarnas gagn för ungdomens fysiska utbildning, framhölls också för 9 år sedan eller 1908 med mycken styrka här i riksdagen, då samma fråga som nu var före, väckt genom en motion framlagd av herr Värner Rydén i Malmö. Vid de överläggningar, som då förekommo i kammarna, uppträdde en hel rad av skolmän och betonade bl. a., att

det vore av stor fördel, att övergången från ferierna till skolarets ansträngande studiearbete icke bleve alltför tvär för ungdomen, utan att denna övergång förmedlades genom ett övergångsskede, då lästiden var inskränkt och ungdomen hade tillfälle att ägna flera timmar om dagen åt ett friskt uteliv. Man framhöll även från samma sida, att det rent av borde ifrågasättas, huruvida icke, om dessa skytteutbildningsövningar avskaffades, de borde ersättas med andra övningar, som i fysiskt avseende kunde vara av samma värde.

Men även ur en annan synpunkt äro dessa övningar till gagn. Man torde nämligen icke böra underskatta den betydelse, de äga för skjutskicklighetens höjande. Det har visat sig, att de resultat, som man nått vid skjutningen, varit synnerligen goda, och övningarna ha icke blott haft den omedelbara verkan, att de höjt skjutskickligheten i skolorna, utan det har även visat sig, att de förmått väcka intresse hos ungdomen för skjutning överhuvudtaget, ett intresse, som ofta fått sitt uttryck på det sättet, att ungdomen sedermera fortsatt sina skjutövningar och ägnat sig åt skytte-rörelsen. På det viset har denna rörelse tillförts ett betydelsefullt tillskott, och jag är övertygad, att man i skyttekretsar skulle se med stort beklagande, om skolungdomens skjutövningar slopades.

Motionären och efter honom utskottet anför emellertid förutom det förut granskade ytterligare ett skäl för avstyrkande av anslaget. Efter genomförandet av 1914 års härordning, säga de, äro dessa skjututbildningsövningar för skolungdom icke vidare behövlige. Jag vill häremot invända, att den saken väl icke är så alldeles klar utan vidare. Det är väl ändå så, att även efter 1914 års härordningsreform skjutskickligheten har sin betydelse, och det har från militärt håll intygats — jag tillåter mig hänsyfta på vad som sades under debatten i andra kammaren i dag — att man betraktar det som en betydande vinst, att ungdomen kommer till sina värnpliktsövningar med en redan förut grundlagd färdighet i skjutning. Jag vill emellertid icke inlåta mig närmare på frågans militära sida. Jag vill endast erinra därom, att man på senaste tider i andra länder, som ha moderna härordningar, givit uttryck åt en annan uppfattning av betydelsen av skolungdomens övningar än den, som utskottets majoritet lagt i dagen. Det har ju som bekant varit så, att sådana övningar länge varit något säreget för Sverige, något som framgått ur våra säregna förhållanden, och som icke hava motsvarighet i andra länder. På sista tiden har detta emellertid ändrats. Redan några år före världskrigets utbrott började man i Frankrike att lägga grunden till en liknande ordning. Det bildades där föreningar för höjande av skolungdomens skjutskicklighet och för dess övning i militära idrotter överhuvudtaget. Dessa föreningar erhöilo ett kraftigt understöd av franska staten. År 1913 hade statsanslaget till dem vuxit till icke mindre än 2 miljoner francs, och sedan det stora världskriget utbrutit, har man tagit denna rörelse ännu kraftigare under armarna. I Tyskland har man först sedan världskriget utbrutit infört en i

*Ifrågasatt
indragning av
skjututbild-
ningsövning-
arna vid de
allmänna läro-
verken m fl.
läroanstalter.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
indragning av
skjututbild-
ningsövningarna vid de
allmänna läro-
verken m. fl.
läroanstalter.*

(Forts.)

viss mån motsvarande anordning. Man har nämligen där organiserat värnövningar för ungdomen. Dessa tyska övningar äro emellertid annorlunda lagda än våra. Såväl i Tyskland som i Frankrike har den tanken uttalats, att dessa övningar borde göras obligatoriska, men folkstämningen i dessa länder är för närvarande sådan, att detta icke behövt ske. Tillslutningen har nämligen varit så stor, att det icke förelegat någon anledning att beröva övningarna deras frivilliga karaktär. Även i Österrike har man infört något motsvarande, enligt vad överste Åkerman i dag upplyst under debatten i andra kammaren. Jag vill också nämna, att man även i England tagit upp denna sak. Det har från vederbörande engelska departement kommit en förfrågan till oss under världskrigets första år, huru vara övningar för skolgång äro anordnade. Man hade tydligen för avsikt att införa något liknande i England.

Att under sådana förhållanden, när stormakterna ägna uppmärksamhet åt den inrättning, vi ha här i landet, och hos sig införa liknande, vi skulle utan all utredning slopa densamma, det vore väl ändå inte särdeles välbetänkt. Det vore väl egendomligt, om vi skulle låta världskriget medföra en sådan verkan hos oss. en verkan alldeles motsatt den som det haft i dessa andra länder. som jag omtalat. Det vore väl för övrigt alltför svenskt, om vi nu toge oss före att slopa en anordning, som vi själva skapat och som varit egendomlig för vårt land, för att kanske sedan efter några år återinföra den efter utländskt mönster.

Av vad jag sagt torde väl ha framgått, att det icke utan vidare är så alldeles klart, att skjututbildningsövningarna böra avskaffas utan all utredning. Det synes mig vara tillrädligt, att man icke över dem uttalar någon förkastelse, förrän man kan finna något stöd därför i en utredning, som belyser icke blott deras värde i deras nuvarande form, utan också frågan, huruvida en eller annan förändring med avseende å deras anordnande bör vidtagas. Vid en sådan utredning borde upptagas till behandling även frågan, vad som skall göras med all den materiel och alla de skjutbanor, som anskaffats eller iordningställt för dessa övningars bedrivande. Jag tillåter mig därför hemställa, huruvida icke kammaren i detta fall som i alla andra skulle vilja intaga den ståndpunkten, att den icke vill träffa något avgörande förrän de ansvariga och sakkunniga myndigheterna blivit hörda. Bör man icke i detta fall liksom i alla andra bereda dem tillfälle att yttra sig? Med stöd av vad jag anfört, tillåter jag mig uttala den förhoppningen, att kammaren icke måtte bifalla den framställning, som gjorts av utskottets majoritet, utan i stället följa den mening, som omfattats av reservanterna.

Herr Larsson, Knut: Även jag kan icke dela motionärens hemställan om ett inskränkande eller ett borttagande av dessa skjutövningar. Jag tror, att de hava ett gott inflytande både i militärt avseende och framför allt på ynglingarne själva och på

landet i dess helhet, om det en gång gäller. Nu har motionären sagt, att sedan övningarna för studenterna utvidgats så mycket efter den nya härordningen, så anses dessa övningar icke behöfliga, men vi skola komma ihåg, att det icke är alla ynglingar, som bliva studenter. En del av dem ta aldrig studentexamen, och det är av vikt, att dessa en gång i landstörnen kunna verka såsom soldater, då det behövs. Vi ha sett, att i främmande länder har under kriget värnpliktsåldern sänkts oupphörligt. Fransmännen ha t. o. m. skrivit ut 16-åringar. Jag undrar, om det inte är bra, att dessa ynglingar hade varit övade i skjutning under förhållanden, som kanske även hos oss kunna inträffa.

Vad själva skjutningen angår, så behövs det en lång tid för att dana en god skytt. Dessa förberedande riktövningar, kammar-skjutningar och allt sådant bidraga till, att man från kammar-skjutningsbanan kan nästan få framställd en färdig rekryt i skjutning. Dessutom vill jag säga, att det ligger stor vikt uppå, att ynglingen tänker på sin ställning till fäderneslandet och att detta inpräntas hos honom så tidigt som möjligt, för att han skall bliva en god medborgare och en god stridsman, när det behövs. Jag är nog lycklig i detta fall att ha fått mottaga en petition från Karlstads gymnasister. De äro 240 till antalet, men det är 218, som ha skrivit på denna petition, som jag skall be att få uppläsa. Den lyder sålunda:

»Med anledning av en av herr Nilson från Örebro i riksdagen väckt motion om avskaffandet av skolungdomens skjututbildningsövningar ha nedanstående gymnasister enats om följande uttalande.

Mer än någonsin tillförene behöver Sverige en kraftig och i vapnens bruk förtrogen ungdom, en ungdom, som kan fylla de stora krav, fosterlandet ställer på den. Svåra tider synas stunda för vårt land, och kanske den dag snart randas, då även vi svenskar få lära känna de krigets fasor, vi förut endast sett på avstånd. Då vilja vi gymnasister samlas under fanorna för att med liv och blod försvara ett älskat fosterland. Men för att vi verkligen skola kunna göra oss gällande i ett kommande krig och då intaga den befälsställning, som tillkommer oss enligt den nya härordningen, måste vi erhålla all den militära utbildning, som kan erbjudas oss. Det är skjututbildningsövningarna, som skola lägga grunden till vår militära utbildning, men de hava också en annan om möjligt ännu viktigare uppgift. De väcka hos ungdomen håg och intresse för den frivilliga skytterörelsen och bidraga därigenom till att utbilda en ungdom, som i händelse av krig utan nämnvärd militär utbildning och blott genom sin skjutskicklighet kan lämna landstörnen en kraftig hjälp. Att under sådana förhållanden avskaffa vapenövningarna vore helt säkert en mindre välbetänkt åtgärd.

Det är med dessa synpunkter för ögonen, vi känna oss manade att säga vårt ord i denna för fosterlandet så viktiga fråga, vars avgörande dessutom så nära berör oss, och det är med stöd av dessa synpunkter, som vi härmed hos statsmakterna vördsamt anhålla att fortfarande få behålla våra militära övningar.»

*Ifrågasatt
indragning av
skjututbild-
ningsövningarna vid de
allmänna läro-
verken m. fl.
läroanstalter.*

(Forts.)

*Ifragasatt
indragning av
skjututbild-
ningsövningarna vid de
allmänna läro-
verken m. fl.
läroanstalter.*

(Forts.)

För min del tycker jag, att det är en heder för dessa ynglingar att ha gjort en sådan framställning, och det varslar enligt mitt förmenande gott för framtiden, att ungdomen gör ett sådant uttalande, så olika och så motsatt all den agitation, som från andra håll under dessa tider framkommit.

Jag skulle, herr talman, helst vilja yrka avslag på alltihop, men då man kanhända genom det skrivelseförslag, som reservanterna begärt, vinner att det kan bli en utredning, som går i den riktningen, att övningarna bliva ombildade och bättre än vad de nu äro, så är det i den förhoppningen, som jag nu yrkar bifall till reservationen.

Herr Pers: Skillnaden mellan utskottets och reservanternas ståndpunkt är inte så stor. Reservanterna ställa sig ju tveksamma beträffande behovet av skjutövningar i skolorna och ha gått med på att söka få en utredning till stånd. Man kan ju också känna sig tveksam, huruvida man skall biträda dea mjukare form, som reservanterna anbefallt eller utskottets, som är mera rakt på sak. Vad som bidrager till, att jag har ställt mig på utskottets ståndpunkt, är också, vad som framför allt inom avdelningen framhölls, utredningarnes ofta stora långsamhet. Man begär en utredning och man vet icke, var man tar tillbaka den eller hur den kommer att utveckla sig. Det iörefaller också, som om dessa skjututbildningar, som till en början tillkommo för att trygga sig möjligheten till befäl från skolgudomen vid mera vuxen ålder, torde kunna undvaras, när i allt fall dessa skolgudomar äro tillförbundna en väsentligt längre övningstid än andra värnpliktiga, just på grund av utbildningen till befäl. De äro likställda vid denna utbildning i allt fall från början. Det kommer då en hel del av dem med till den längre utbildningstiden, som icke genomgått dessa skjutövningar. Det är privatister och studerande från andra än statens läroverk, och dessa ha icke den utbildningen att bygga på. Bland lärarkåren har det förut rått en ganska stor enstämmighet om, att övningarna varit till men för skolarbetet. Nu har här framförts den meningen, att detta skulle ha ändrats. Ja, det undrar jag. Det är en vid folkskoleseminarierna erkänd sanning, att den kurs, som där måste genomgås, är mycket vidlyftig, och att tiden måste användas på det mest effektiva sätt. Jag känner mig icke övertygad, att övningarna kunna användas så, att icke de 3 veckorna i början av terminen i allt fall komma att rätt mycket, om icke precis fördärva, dock verka så, att inte skolarbetet får den effekt, som det skulle ha. Och det klagas icke blott därifrån, utan ifrån alla skolor, att skolprogrammet överlastas så, att det är svart att hinna med vad som bör medhinnas. Statsrådet har framställt den meningen, att övningarna borde kunna omläggas. Ja, det är möjligt, men omläggningen kan måhända ske så, att den fysiska utbildningen, att livet uti den fria naturen under dessa höstdagar kan anpassas och övertagas av den ordinarie gymnastikläraren. Och jag skulle vilja hemställa, om

icke botanikläraren skulle följa med eller under gymnastiktimmarna eller någon eftermiddag en utmarsch kunde äga rum, då gymnastiken utbyttes mot friluftsliv och friluftsgymnastik. Det är ju en sak, som inte hör hit. Den ligger på ett annat plan och ett annat område. Här är det de militära övningarna, som den sida av utskottet, som jag företräder, anser att man bör kunna undvara. Om de indroges, borde det också kunna vara till lättad för militärbefälet. Dessa övningar infalla under hösten, när de stora fälttjänstövningarna äga rum eller förberedas, och jag föreställer mig, att det icke är så lätt att avvara det befäl, som måste dirigeras till skolorna. Däremot har jag för min del, och jag föreställer mig knappast någon annan heller, ingenting emot, om övningarna kunde iurättas så, att den ordinarie gymnastikläraren, som annars skall leda lärjungarnas fysiska fostran kunde omlägga detta under den tid uteliv kan övas, så att det icke alltför schablonmässigt utföres gymnastik i dammiga gymnastiksalarna medan det är vackert väder att vistas uti det fria. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
indragning av
skjututbild-
ningsövning-
arna vid de
allmänna läro-
verken m. fl.
läroanstalter.*

(Forts.)

Herr Bellinder: Herr talman, mina herrar! Det är med stor ledsnad jag finner, att under de förhållanden, som nu råda, man finner lämpligt att göra ett anfall mot ett anslag till skolornas militära övningar, som under en eller annan form utgått i nära 50 år. De äro, såsom herr statsrådet också påpekat, en egendomlighet för oss, men en sådan, som väckt uppseende och manat till efterföljd i främmande länder.

Utskottet säger, att efter 1914 års värnpliktslag med den avsevärda ökningen i utbildningstiden just för eleverna vid nu berörda skolor kunna ifrågavarande övningar icke längre betraktas såsom nödvändiga ur militär synpunkt. Jag undrar, om det är så alldeles säkert, att icke dessa övningar fortfarande ha någon betydelse i militärt avseende, fastän 1914 års värnpliktslag föreskriver en längre övningstid för de studerande. Det är ju så, att i vårt land en stor brist rått i avseende på underbefäl, och även om denna brist genom den längre övningstiden i någon mån blir avhjälpt, så tror jag likväl, att varje bidrag, som kan lämnas till denna brists avhjälpan — och ett sådant erhålles ju genom dessa militärövningar — bör mottagas. Jag kan till fullo instämma i vad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har sagt om dessa övningars goda inflytande på lärjungarna. Jag har under mer än 30 år varit i tillfälle att följa dessa övningar vid olika läroverk och har även haft tillfälle att utarbeta ett särskilt schema för övningarna, så att de ej skulle störande ingripa i undervisningen i övrigt. Det har därvid visat sig, att under det att den egentliga undervisningen fick pågå även under denna tid, under morgontimmarna, det var en välbehöflig omväxling för eleverna att få tillbringa förmiddagarna i det fria och ägna sig åt dessa övningar. Härigenom fick man en hälsosam motvikt mot de teoretiska studiernas inverkan på ynglingarnas fysiska beskaf-

*Ifrågasatt
indragning av
skjututbild-
ningsövnin-
garna vid de
allmänna läro-
verken m. fl.
läroanstalter.*

(Forts.)

fenhet. De blevo härigenom friskare och hurtigare, och det var ju av stor betydelse.

Man kan också säga, att den skjutskicklighet, som onekligen finns hos vår skolungdom, blivit grundlagd genom dessa övningar. Det är visserligen sant, att vid de flesta läroverk bildats skytteföreningar; men incitamentet, sporrer, till dessa förenings bildande hava lärjungarna nog fått genom ifrågavarande övningar. Det är av synnerligen stor betydelse att även få skjutskickligheten utbildad särskilt hos dem, som en gång själva skola tjänstgöra såsom instruktörer, låt vara i lägre grader.

Det skulle, tror jag, ej göra något gott intryck i landet, särskilt hos ungdomen, om vi nu indroge anslaget till dessa övningar. Jag tror ej heller, att det skulle stärka vårt militära anseende i utlandet, om vi, sökte rubba på gamla förhållanden, som just varit ägnade att stärka oss i militärt avseende.

Herr greve och talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen och avslag å utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Det är förunderligt hur olika samma sak bedömes vid olika tillfällen. Om man, när det gällde att bestämma den militära utbildningstiden för studenter och med dem i värnpliktshänseende likställda, till de militära myndigheterna framställde den frågan, huruvida ej denna tid kunde förkortas med hänsyn till här ifrågavarande utbildning, som förekom i läroverken och vissa andra undervisningsanstalter för ungdomen, så erhöle i det avseendet omedelbart svaret, att den utbildningen ej kunde på något sätt influera på värnpliktstidens längd eller därför tillmätas något egentligt värde. Nu däremot tillmätas samma övningar synnerligen stor betydelse.

Herr statsrådet angav i sitt anförande såsom ett av huvudskälen till att vi ej nu borde bifalla utskottets hemställan, att de ansvariga och sakkunniga myndigheterna icke fått yttra sig över förslaget. Jag vet nu ej riktigt, vilka han menade vara ansvariga och sakkunniga myndigheter i detta fall. Det skulle vara rätt intressant att veta, vilka han härvidlag syftade på: om på skolmyndigheterna eller på militära myndigheter? Ur skolans, ur undervisningsanstalternas synpunkt, förefaller det omöjligt och otänkbart, att borttagandet av ett visst från alla övriga avskilt ämne sådant som detta från en läroplan, där en mängd undervisningsämnen trängas, kan inverka försvårande eller störande eller försenande på undervisningen i övrigt. Vad militärmyndigheterna beträffar, kan man med tämlig visshet förutse, vad svaret skall bli från deras sida. De räkna nämligen alltid såsom ett plus allt som i någon mån är ägnat att öka försvarskraften, utan att i sammanhang därmed överbäges, huruvida den erhålles för dyrt eller ej, huruvida någon rimlig proportion förefinnes emellan resultatet och omkostnaderna.

Jag vill ytterligare blott säga, att det föreföll mig rätt så underligt, när en ärad talare på värmlandsbänken här föredrog

en petition från ett antal skolynglingar och tillmätte densamma synnerligen stort värde. Nog kan det hända här i kammaren, när vi behandla frågor av det ena eller det andra slaget, att det föreligger petitioner och framställningar från tusentals personer, framställningar från massor av mogna medborgare, utan att kammaren tillmäter dem någon betydelse eller fäster något som helst avseende vid opinionsyttringar av detta slag. När så föreligger en petition från ett antal elever vid en undervisningsanstalt, då föredrages densamma som ett för kammarens votum mycket betydelsefullt och därpå inverkan aktstycke!

Med anledning av vad samma talare yttrade om att ynglingarna i tid böra tänka på sitt fosterland, vill jag säga, att visst böra de det. Men nog är det väl för såväl fosterlandets som ynglingarnas vidkommande lämpligast, att deras tankar därvid inriktas på det fredliga arbetets gärningar, vartill fosterlandet främst kallar en var av dem.

Herr Bergqvist: Jag skall tillåta mig yttra endast några få ord.

Jag vill meddela, att rektor vid ett av de större läroverken här i Stockholm vänt sig till mig med anmodan, att jag skulle göra vad jag kunde för att läroverken finge hava kvar ifrågasvarande skjututbildningsövningar. Han framhöll därvid först och främst deras betydelse för ungdomens fysiska utbildning, men särskilt framhöll han, att det är av synnerlig vikt, att ynglingarna *tidigt* få öva sig i skjutning, ty det har visat sig, att ju tidigare de börja på därmed, dess större skjutskicklighet uppnå de.

Vidare framhöll han, att det är synnerligen glädjande att se det goda förhållande, som under de 14 dagar—3 veckor dessa övningar pågå, utvecklar sig mellan skolans elever och de korpraler, som tjänstgöra som instruktörer. Han framhöll, att detta goda förhållande har betydelse såväl i socialt avseende som även i försvarshänseende.

Jag har velat meddela detta för att visa, att det finns hos läroverkens målsmän sådana som hålla mycket på dessa skjututbildningsövningar.

Men oavsett deras betydelse, vore det väl ett enastående förfarande, att helt enkelt på en motion indraga ett anslag utan att höra någon vederbörande myndighet. Herr statsrådet har påpekat denna sak, och den synes mig vara så ofrånkomlig, att åtminstone första kammaren icke kan komma över den.

Herr Ekman tycktes vilja göra gällande, att så snart det vore fråga om att taga bort ett ämne från undervisningsschemat, man ej behöfde höra vederbörande myndighet. Den satsen kan jag absolut icke underskriva. När vi hava en central myndighet för våra läroverk, måste man åtminstone yrka på, att den höres, innan man tar ett sådant steg. Jag har förresten talat med överdirektören för kungl. läroverksöverstyrelsen och han sade: jag hoppas

*Ifrågasatt
indragning an
skjututbild-
ningsövning-
arna vid de
allmänna läro-
verken m. fl.
läroanstalter.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
indragning av
skjututbild-
ningsövning-
arna vid de
allmänna läro-
verken m. fl.
läroanstalter.*

(Forts.)

att riksdagen åtminstone ej går längre än till en skrivelse i ämnet.

På dessa grunder ber jag för min del, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Pers: Herr talman! Det har slumpat sig så, att biskop Bergqvist och jag visst hela dagen stått på motsatta sidor här i kammaren. På avdelningen i utskottet brukar det i stället råda riktigt stor samstämmighet oss emellan. Men jag kan icke håller låta denna punkt gå förbi utan att säga ett ord till bemötande av vad biskop Bergqvist yttrade.

Jag hade såsom jag tror, i gar, men i varje fall helt nyligen, ett samtal med en mycket framstående person, som är intresserad av denna fråga. Samtalet rörde visserligen en annan sak, men han talade om den plaga, remisskvarnen förorsakade vederbörande myndigheter här i landet. I fråga om denna enda punkt hade vi nu tänkt oss kunna smita förbi remisskvarnen, men denna vår avsikt röner mycket stark opposition från ovan och ned igenom. Denna remisskvarn skapar icke blott bördor för vederbörande och går ibland till fullkomlig överdrift, utan den åstadkommer jämväl att vissa frågor blåsas upp, och i det här fallet ha vi redan haft en liten känning av den vindpusten från både Karlstad och Luleå. Jag är också säker på, att om fortsättningen blir början lik, kommer denna lilla enkla fråga att blåsas upp alldeles kolossalt och det kommer att läggas en ofantlig vikt vid denna skjutskicklighet denna fysiska träning o. s. v. Emellertid vill jag erinra om, att jag i mitt anförande gav allt möjligt erkännande åt just denna fysiska utbildning och detta friluftsliv. Men jag vill icke lämna något erkännande åt den synpunkt, som framhölls av herr Larsson och övriga talare på samma sida, nämligen att medborgarandan skall komma ynglingarna till del över gevären. Jag vill naturligtvis icke bestrida, att skötseln av geväret i försvararnes hand är en mycket framstående medborgerlig plikt, men på skolbanken skall medborgarplikten, medborgarandan inplantas hos lärjungarna i allt deras görande och låtande.

Jag vill inte heller sätta mig förrän jag fått säga, att jag finner det löjligt, när man tror, att utlandets blickar vila på oss för denna saks skull. Jag såg samma yttrande i en tidning häromdagen däri det framhölls, att man icke får draga in dessa övningar, ty utlandets ögon vila på oss. Icke trodde jag, att jag skulle behöva höra detta här i kammaren. Att utlandet nu skulle ha fäst sin uppmärksamhet vid betydelsen av dessa övningar, och detta till den grad, att det skulle behöva inverka på vårt beslut, kan jag icke fatta. Det är en heder för vårt land, att vi gjort uppslag, som andra länder måhända nu fullfölja, men vi äro lyckligtvis icke i sådant läge, att vi behöva taga ut våra unga pojkar. Vår mening är att få vara i fred, och om vi en gång skulle indragas i detta krig, så lära väl icke dessa övningar komma att inverka något därpå.

Av allt, som från motsidan här yttrats, har jag icke kunnat finna, att utskottets ståndpunkt är på något sätt oriktig. Jag tror, att utskottet handlat rätt, då utskottet föreslår indragning av övningarna, utan att landet även på den här punkten skall behöva dragas in i en stor och uppblåst debatt, där partisynpunkterna på allt sätt tränga igenom.

*Ifrågasatt
indragning av
skjututbild-
ningsövningarna vid de
allmänna läro-
verken m. fl.
läroanstalter.*

(Forts.)

Herr Olason: Jag har blivit uppkallad av den ärade talarrens på Dalabänken båda anföranden. Jag skall gärna instämma i hans yttrande, att den s. k. remisskvaren hos oss understundom användes i alltför hög grad, men detta synes mig vara något, som alldeles ligger utanför den här saken. Ty här föreligger ju någonting helt annat, en stor, omfattande fråga, som rör en så betydelsefull sak som ungdomens fysiska fostran och hela läggningen av skolundervisningen. Och då menar jag, att det vore bra egendomligt, om den frågan skulle avgöras på rak arm utan att man däri hör någon myndighet. Jag vill förresten från den handläggning av likartade frågor, som jag haft att följa i konstitutionsutskottet, säga, att om ett statsråd toge sig för att avgöra en sådan fråga utan att höra någon myndighet bleve han säkert fast för konstitutionsutskottet!

Emellertid var det en annan sak, som också uppkallade mig, nämligen den ärade talarens första anförande. I första delen av det anförandet framhöll han, att skolschemat vore så pass överlastat, att dessa övningar av den anledningen borde upphöra; de toge för mycken tid från schemat. I andra delen av samma anförande framhöll han, att han visst icke bade något emot, utan tvärt om gärna ville vara med om, att på höstsidan under den lämpliga årstiden en del lektioner utbyttes mot uteliv av andra former; då hade han alltså glömt bort tanken på det överlastade skolschemat. Slutsatsen av detta blir således: uteliv är mycket bra, blott det icke är förbundet med skjutövningar! För min del vill jag säga, att jag har den fullkomliga övertygelsen, att om man frågar vare sig våra läroverkslärare eller vår skolungdom i de högre klasserna — och jag tror, att även denne i en sådan fråga är vittnesgill — skall man ganska enstämmigt mötas av svaret, att det kan vara synnerligen lämpligt även för det rena skolarbetet, att eleverna på höstsidan under den därför tjänliga årstiden få utbyta åtskilliga lektioner mot uteliv. Men jag tror, att de skulle vara lika eniga i svaret, att det är en fördel icke en nackdel om dessa övningar utomhus jämväl ägnas åt övningar i skjutning.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i de under behandling varande punkterna hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå vad utskottet hemställt och antaga de förslag, som innefattades i de vid punkterna avgivna reservationerna; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 142—145.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 146.

Lades till handlingarna.

Punkterna 147—153.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 154.

Lades till handlingarna.

Punkterna 155—162 samt 164 och 165.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 166.

Lades till handlingarna.

Punkterna 167—174.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 175 och 176.

Lades till handlingarna.

Punkterna 177—182.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 183.

Lades till handlingarna.

Punkterna 184—190.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 191.

Lades till handlingarna.

Punkterna 192 och 193.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 194.

Lades till handlingarna.

Punkterna 195—198.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 199 och 200.

Lades till handlingarna.

Punkterna 201—203.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 204.

Lades till handlingarna.

Punkterna 205—207.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 208 och 209.

Lades till handlingarna.

Punkterna 210—217.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 218.

Lades till handlingarna.

Punkterna 219—221.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 222.

Lades till handlingarna.

Punkterna 223—226 samt 228—255.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 256.

Lades till handlingarna.

Punkterna 257—259.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Justerades ytterligare ett protokollsutdrag för denna dag, var-
efter kammarens sammanträde avslutades kl. 12,30 på natten.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 20 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Justerades protokollen för den 14 och den 16 innevarande
månad.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens första kammare, ingenjör *L. T. Köhlin* på grund av recidiverande akut ledgångsreumatism med fe-
ber tillsvidare är i behov av stillhet, intygas härmed.

Ämål den 19 mars 1917.

Valfrid Törnberg,
stadsläkare.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet proto-
kollsutdrag, nr 234, med delgivning av nämnda kammares beslut
över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i fråga om skri-
velse till Kungl. Maj:t angående beredande av kostnadsfri skolma-
teriel åt barn i folk- och småskolor, beslöt första kammaren hänvisa
detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet proto-
kollsutdrag, nr 236, med delgivning av nämnda kammares beslut

öfver dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av herr Olssons i Ramsta motion, nr 319, om skrivelse till Kungl. Maj:t . angående beredande åt obemedlade av vidsträcktare tillfällen att förvärva jord och bostäder samt jordbruksinventarier, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, statsutskottets utlåtanden nr 35 och 36, bankoutskottets utlåtanden nr 18—20 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Roman* fr. o. m. den 21 t. o. m. den 29 innev. mars, och
greve *Posse* » » 22 » » 31 » » ,
den sistnämnde på grund av följande nu upplästa läkarintyg:

Att herr greve *N. Posse* tillfölje av fotskada är förhindrad att bevista riksdagssammanträden under innevarande månad intygas.
Stockholm den 19 mars 1917.

N. Wennström,
legitim. läkare.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,42 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.